Küllük

Abidin DINO
Abidin NESIMI
Ahmet NECATI
Asaf Halet ÇELEBI
Baha DURDER
Cavit YAMAÇ
Doğan RUŞENAY
Fikret ADIL
H. I. DINAMO
Hüsamettin BOZOK
Ilhan BERK
L. ERIŞÇI
M. SEYDA
N. S. ODYAKMAZ
Orhan VELI
Sabahattin KUDRET
Sadri ERTEM
Suat TAŞER
Suphi TAŞHAN
Zahir GUVEMLI

1940

Sayı: 1 Eylûl Fiatı: 15 Kş.

Küllük Beyannamesi

Küllük bir kahvedir.

Kahve deyip de geçmiyelim.

......Anadolu köyünün hakikî mâbedi kahvedir.

Kahveci mâbedin teşrifatçısı.

Kahve er meydanıdır.

Mahsulün gidişatı kahvede konuşulur.

Kız kaçırma haberi kahveye gelir.

«Filan vuruldu kahvede duyulur.

Vergi memuru kahveyi ziyaret eder.

Tefeci kahvede işini uydurur.

Muhtar kahvededir.

Kızlar kahve önünde kahkahalar atar, şarkılar mırıldanır.

Tarihte tekkelerin yegâne ciddî rakibi kahveler olmuştur.

1940 harbi Türk köylüsü tarafından kahvenin hoparlöründen dinlendi.

Havadis saati yaklaşınca çömelip, dünyada olup bitenleri dinledikten sonra köylü tarlaya gider.

Kahve, harman zamanı, ekim zamanı boşalır.

Kahveci ekseriya hem berber hem şairdir.

Lâfın kısası kahve = Köyün stratejik merkezi.

Dîvan edebiyatı - Halk edebiyatı mücadelesinde kahve halk san'atinin saraya karşı kalesi olmuştur.

Tanzimattan beri âşık tarzı (saz şiiri) kahvede dinlenirdi.

Köyde kahveyi terk etmiyen halk san'ati, şehirde kahveden ayrıldıktan sonra en mühim desteğini kaybetti.

Evet şehirde san'at kahveyi kaybetti, yerini melez ve kalpazan bir san'at taklidine kaptırdı, gramofonun ve radyo müziğinin zevksizliği, istikametsizliği, bu hazin vak'ada ağır bir mes'uliyet taşır.

Kahve kollektif san'atin ocağı olmaktan çıktı.

Kart balık konservesi taze balığa nazaran neyse, radyoda Münür Nurettin, kahvede Neyzen Teyfiğe nazaran odur.

Kollektif san'atin ilk şartı olan san'atkârla halkın vasıtasız temasının verdiği coşkunluk, otokritik ve cesaret radyo ile nasıl elde edilsin?

Türk san'atinin büyük ıztırabı olan halktan ayrılmış olmak faciasına çare nedir?

Ressamların zengin mahallelerde açtıkları sergiler netice vermiyor - ne maddî, ne de mânevî - mecmualar 20 milyona yaklaşan bir memlekette 2000 nüshayı zor geçer.

O halde?

Aslan avına çıkan avcı kutbu şimaliye değil, çöle gider.

Seyirciyi, okuyucuyu mu bulmak istiyoruz? Bulunduğu yere; kahveye gidelim.

O halde mecmuamıza bir kahve ismi seçtik, şiirlerimizi kahvede okuyoruz, yazıyoruz. Sergilerimizi meyhanede açacağız.

San'atin yegâne asâleti diri olmaktır.

San'atimize temel realist halk san'atidir, hitap edeceklerimize inkişaf etmiş kendi lisanlarile konuşmak lâzım.

Küllük bir kahve ismidir demiştik küllük bir istikamettir de.

On dokuzuncu asrın meşhur saz şairlerinden Dertli İbrahim, Tavuk pazarında Âşıklar kahvesinin tavanında uzun zaman asılı duran şairane bilmeceyi bir gün nasılsa halledebilmişti.

Bugünün şairi, halkla temasa geçmenin sırrını bir kahvenin tavanında bulacaktır. Fakat bizim kastettiğimiz kahve mütekaitlerin bedava gazete okumak üzere günler müddetince pinekledikleri ve tenbel talebelerin derslerini altmış altıya bağlamak için iltihak ettikeri Bolstil imalâthaneleri değildir.

Küllük, büyük bilmeceleri halletmek istiyenlerin mecmuası, bu gayrete mâlik olanların kahvesidir.

Küllük

Yazan : Sadri ERTEM

Bizim için efkârı umumiyenin iki tane fideliği vardır: Çınar altı ve kahve peykesi.

Derler ki Cehenneme giden caddenin kaldırımları hüsnüniyet parkelerile döşenmiştir. Cehenneme giden yol bir kahvenin eşiğinden ve bir çınarın gölgesinden başlar.

Çarpışan masum fikirler, hüsnüniyetle ileri sürülen mütalâalar tırtılın kelebek oluşu gibi belirsiz bir anda derhal «dedikodu» kıyafetine girer. Hele küçük kasabaların, nahiyelerin, köylerin çınar altları kasabanın, nahiyenin köyün efkârı umumiyesini halkeder. Bu adeta sosyetenin teneffüs etmesi yaşamasını hissetmesidir.

Yaşayan adamın arzuları, almaistediği bir hayat vardır. Çınar altı, kahve peykesi bir atelye gibi bu hayatın kalıbını döker, şeklini çizer.

Dikkat ederseniz «dedikodu» da her adamın anladığı mânada bir kemal iddiası vardır. Tenkit kemalden uzak yürüyen her mevzua atılan oktur.

Kıskançlık, bir kemalin, kendisinin dışında, tahakkukunda duyulan hasretin en güzel, en mutena çiçekler gübrelikte yetişirse kendisini zaman zaman Allahlar gibi mukaddes ve tenkit edilmez bir varlık sayan efârı umumiye de böyle bir gübrelikte filizlenir.

Fidelik her şey yetiştirir. Eğer fideleriniz kaliteli değilse boy verip, yapraklandıkça çiçek açtıkça, meyva verdikçe fideliğe kızmağa hakkımız yoktur.

Zaman zaman hepimiz kahvelere kızarız onları kapatmak, imha etmekle bir cihat yaptığımıza inanırız.

Kahve fincanına zehir koyarsanız zehir içersiniz. Kahve fincanını kırmakla sadece bir fincan ortadan çekilmiş olur.

Demek istiyorum ki efkârı umumiye fideliklerimizde daha mutena, daha güzel, daha iyi, daha beşerî çiçekler yetiştirebiliriz. Usta ve zevkli bahçivanlar eğer fideliklerde hüküm sürebilirse...

***

(Arkası 14 de)

Küllük

Fikir ve Sanat Mecmuası

Yıl : 1 Eylûl Sayı : 1

Sahibi ve Neşriyat Müdürü :

A. HAKGÜDER

İdare yeri : Vezneciler, Bozdoğan Kemeri, Kirazlı Mescit No. 3

Basıldığı yer : Cumhuriyet Matbaası

Fiat : 15 Kr.

Altı aylık abone 75 „

Yıllık 150 „

Ne Oldu!

Eskilere hücüm ederken "Kof" luklarını sadece bir üsluptamı buluyorduk?

Yazan :

ABİDİN DİNO

Çekirdek satanların beni hayran eden hususiyetleri ticaret bilânçolarıdır.

Yatkın yazılarla, zarif işaretlerle, tutulan defterlere karşı derin bir şefkat ve hürmet duyuyorum, 20 inci asrın hercümercinde fahrî âza olarak kaydedilenlerin bir kısmına göre yangın Asya mahallesinden Afrika ve Avrupa mahallesine sıçradıktan sonra herhangi bir mecmuada san'at şudur budur mes'elesi etrafında bir yazı yazmak veya okumak çılgınlık alâmetidir.

Bence değil.

Karışıklığın ana hatlarını iyice kavramak için bütünden evvel cüz'ün tahliline başlamak caiz dersem cümle fazla mı «âlimane» olur?

Zarar yok!

Türk resim san'atinden bahsetmek istiyorum, istikameti nedir, başından neler geçti - «işte mes'ele!».

Sıra ile :

1 — Minyatürlerin altın devri.

2 — Obur paşaların natür-mortları ve iştah veren peizajları.

3 — Kartpostal devri.

4 — Paris dönüşü yaramazlık yapan genç yeni resim!

Karikatürünü çizdiğim bu uzun seyrin herhangi bir faslını atlamadım zannediyorum.

Büyük harbin kötü kartpostal zevkine karşı yeni resmin memlekete ithal ettiği bayatlığa isyan temayülü şüphesiz tebrik edilmelidir.

Kelli felli seyircileri ve kokmuş mizah gazetelerini gıdıklıyan sergiler ve bilhassa «D» grupunun savletleri bir müddet ortalığı telâşa düşürdü, korkuttu, çileden çıkardı.

Bu da kâr.

İleri ve «münevver» görünmek istiyen muharrirler bizimle beraberdi, âlimâne yazılar yazdılar, vecd içinde ebedî, ezelî, modern, plastik kelimelerile karışık mühim, şeyler yazdılar.

Âlâ.

Zaman geçti, bu da kabak tadı verince «ileri» münekkitleri ve ressamları bir düşüncedir aldı.

Münekkitler uzun zaman fikirde san'atta ve meyhanede;

— «Bohemin sen diyeceği bir kadın», aramışlardı.

Nihayet zor belâ ev bark sahibi oldular.

Ve bir sabah aynada çenelerini tedkik ederken birden bire;

— Klasisizme avdet! Dediler.

«Yeni» ressamların çoğu bu feryadı beklemeden «Klasisizme avdet» etmişti.

Yâni çoğu bir memuriyete intisab etti.

Bir kısmı da memur olmadığı için «klasisizme avdet» düsturunu nisbî bir şekilde benimsediler.

Hazin!

Birkaç şehit verecek kadar şiddetli geçen mücadele senelerinin mânası acaba çarpık çurpuk bir manzaradan doğru dürüst çizilmiş bir manzaraya geçmekten ibaret miydi? Acaba mes'ele bir «şekil» inkılâbı mıydı?

Eskilere hücum ederken «Kof» luklarını sadece bir üslupta mı buluyorduk?

İsyanımız sadece fırçaları daha serbest sallamak maksadını mı güdüyordu?

Eğer bu sebeple birkaç ressam mezara, birkaç ressam da tımarhaneye girdiyse ne yazık!

İş bundan ibaretse muzır bir oyun oynadık.

***

Herhangi bir hareketin muhtelif zamanlarda tekrarı şüphesiz aynı neticeleri doğurmaz.

Nitekim burjua Avrupayı şaşırtan, aslına, burjuaziye karşı isyan eden 1914 ten evvelki kübizm belki ileri bir hareket sayılabilir.

Fakat 1918 den sonra burjuazi tarafından benimsenen ve moda haline giren aynı kübizm geri bir harekettir.

Yeni san'atın verdiği ilk müjdeye ehemmiyet vermemiz, her şeyden evvel yeni bir dünya görüşü getirmesi ihtimali idi.

Yoksa 1900 den az sonra türeyen herhangi bir san'at hareketinin bizde sebepsiz tekrarı ne faide verebilirdi?

Mesele şudur;

Kübizmin bidayette yıkmak istediği kalıplar bizde de mevcuttu, bunlara karşı aynı aksülâmeller doğdu.

Fakat Avrupadan farklı olarak «ist» cereyanlar (eskiliği, serveti ve kültürü nisbeten az olan,) «müreffeh tabakamız» tarafından tutulmadı.

«Müreffeh tabakamız» «ist olmıyan hareketleri de tuttuğu da görülmemiştir.

O ayrı bahis.

Evet bidayette kalıplara isyan hareketi ümit verebilirdi.

Eskilere hücum, şekilleri değil, bilhassa yaratıcı kuvvetleri durgunlaşmış bir san'atkâr tipine karşı idi.

Eskilere hücum, dünyanın çıkmaza saplandığını idrâk etmiyen san'atkâra karşı idi.

Acaba şekil yeniliği getirir gibi olduktan sonra yeni resim eskilere nazaran ne verdi?

Cevap verelim;

(Sonu 19 da)

TAHATTÜR

Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden,
Tabakam senin yadigârın
"İki elin kanda olsa gel" diyor
Telgrafın.
Nasıl unuturum seni ben
Vesikalı yârim?

ORHAN VELİ

BEŞİR FUAD KİMDİR?

Türk fikir ve san'at tarihinde Beşir Fuad'ın rolü, bir mübeşşir rolüdür.

Yazan :
L. ERİŞÇİ

1 — Bir şahsiyeti tesbit ederken aile, mektep ve meslek hayatı şüphesiz kale alınması lâzım gelen mevzulardır.. Fakat öyle görünüyor ki, Beşir Fuadın şahsiyetini yakalamak için bu türlü biyoğrafik teferruata inmeğe lüzum kalmamaktadır. Onun şahsiyeti; bulunduğu muhiti - hattâ ekonomiko sosyal çerçeveye has ideolojik seviyeyi - aşan bir kültürle, bu kültüre muvazi ve zaten müsait olmıyan dar bir meslek hayatının tezadı içerisinde tekevvün etmiştir (1).

Her halde, Beşir Fuadın yazı hayatına girmeden evvel, Fransız edebiyatına eski ünsiyeti dolayısile, Fransada 1870 den sonraki romantizm - natüralizm mücadelesi içinde natüralizme kaydığını, pozitivizm ve materyalizmle de dünya görüşünü itmam ettiğini kabul etmek lâzımdır (2).

Filvaki Beşir Fuadın yazı hayatının ilk devresinde - bir yandan meslek icabatına hâlâ katlanırken - yaptığı bazı tercümeler ve lisan kitapları vehleten böyle bir hüküm verdirecek mahiyette değil ise de, yine bu sıralarda «Fennî» çerçevedeki yazılarında materyalizm görmek kabildir (3).

Fakat onun asıl ve olgun şahsiyeti mesleğinden sıyrılıp kendini tamamen fikir ve yazı hayatına verdiği mücadele devresinde - bu devre Hugo'nun neşrile başlatılabilir, 1886. - görülebilir ve gösterilebilir.

2 — Ayni senelere tesadüf eden birinci meşrutiyet sonrası sadece poletik plânda bir terör değil, fakat, ideolojik bütün sahalarda, bazı ara ve zikzaklarla, bir reaksiyon devresidir (4).

Filvaki edebiyatta bilhassa Namık Kemal ve tesirleri karşısında (Muallim) Naci, (Hacı) İbrahim ve Ahmet Mithat (Efendi) reaksiyonu mevcuttur. Vakıa ne birincilere ne de ikincilere tam bir dünya görüşü, san'at anlayışı ve hattâ janr kaygusu atfedilemiyeceği gibi, tabiatile, bu iki cephe arasındaki zıddiyetleri sonuna götürmek de mümkün değildir. Bunların arasında fark nihayet birincilerin Fransız edebiyatı tesiri altında romantizme düşmeleri diğerlerinin -Naci bazı noktalarda istisna edilebilir- İslâmcı, eklektik ve soysuz bir çerçevede kalmalarıdır. Bu hal evvelkileri çok dar bir münevver tabakasına hitaba sürüklemiştir. Fakat diğerleri daha geniş bir tabakaya müessir olmuşlardır. Hele bu sıralarda, üstelik, Ahmet Mithat ve Nacinin saraya intisaplarının mevcut bulunması etraflarında sayısız fakat fikrî ve artistik kıymeti hiç bulunmıyan şahıslar toplanmasının ayrı bir sebebi telâkki edilebilir (5).

Bütün bunlara rağmen neşriyatın poletik ve içtimaî mevzualardan mahrum bulunuşu ve zaten imparatorluğun şeraiti içinde tekevvüne başlıyan zaruretlerle edebî mevzuların yanında hattâ aşırı eb'atta «Fennî» mevzulara da yer bıraktırıyordu. Bu türlü mevzuların Osmanlı fikriyatı için yeni oluşu ister istemez bir tercüme hareketi doğurmuş, eskiden kurulup bir aralık kapanan «Lisan mektebi» tekrar faaliyete geçmiş ve nihayet çapı ne olursa olsun müsbet ilimler Mühendishane ve Mektebi - tıbbiye dersleri çerçevesinden çıkmıştır (6).

Kanaatimizce işte bu son vaziyet bir yandan romantizm temayülüne diğer taraftan Naci ve Ahmet Mithat etrafındaki tradisyonalizm ve soysuz tezahürlere karşı hattâ sosyal temler üzerinde bir aksülâmele zemin teşkil eder.

Daha ileri giderek bu zeminin temelleri Osmanlı İmparatorluğu şeraiti içinde artık kendini göstermeğe başlıyan muasır zaruretler ve zıddiyetler karşısında antiklerikal ve zıddiyetlere inkılâpçı hal şekilleri aramayı istihdaf edecek hareket ve temayüllere bağlanabilir.

Filvaki, Beşir Fuat **Hugo**'da kendisinin realist olduğunu söylerken «Onlar - diyordu - her şeyden akdem içinde yaşanılan âlemin tesiratını nazar ıitibara aldıklarından avam takımını içinde bulunduğu zillet ve sefalete müstahak görmüyorlar. Bunların suihallerini duçar oldukları fakri zaruretin bir neticei zaruriyesi olarak görüyorlar. Bir fenalığın önünü almak için evvelâ yapılacak şey -ise- esbabı hakikiyesini meydana çıkarmaktır.»

3 — Devri içinde büyük bir ehemmiyet taşıdığına kani bulunduğumuz **Hugo** tetkikinin ciddî, bugün için bile yeni ve kıymetli bir tetkik olduğu, ayrı bir meseledir. Fakat eserin büyük ehemmiyeti bir yandan bu tetkike hâkim hareket noktasını realist oluşu, diğer yandan o zamanki edebiyatımız, edebiyatı cedide için, **Hugo**'nun şahsiyetinin müessir rolüdür. **Hugo** ile Beşir Fuat klâsizm izafe ettiği Naci ve romantizmi kabili münakaşa olmıyan Namık Kemal ve gurubunu Fransız edebiyatı ve misali içerisinde temel prensip ve tekevvünlerile tokuşturuyordu. Ve Zolayı (7) de vererek her iki cereyanın ve bilhassa romantizmin nasıl devrini kapadığını ve çürüdüklerini gösteriyordu.

Bununla da kalmıyor; teknik terakkiyat ve fikriyata muvazi olarak inkişaf eden müsbet ilimlerden ve hattâ sosyoloji ve psikolojiden san'at sahasının bigâne kalamıyacağını isbata çalışıyordu. Fakat realiteyi aksettirirken san'atkâra da yerini veriyordu: «Tecrübe fikri tadil fikrini tevlit ettiğinden -meselâ- hikâyenüvislik yalnız fotoğraflıktan ibaret kalmaz - diye ilâve ediyordu - bir hikâyenin telifinde vukuatın sureti cereyanını göstermek için asar ve hâdisat husule getirmek, idare etmek icap eder. İşte muharririn vüs'ati karihası iktidar ve maharetine ait olan cihet burasıdır».

Bu arada Beşir Fuat **Beşer**'le matervalizmi vermeğe çalışırken **Volter**'le de antiklerikal bir cephe kurmak istiyordu..

İşte bilhassa **Hugo** tetkikinin en kısa bir şekilde belirtmek iddiasında bulunduğumuz bu özü ve mânası daha devri içinde vurduğu cephelerden hemen aksülâmellerini vermiştir (8).

4 — Filvaki o devrin karakteristik şahsiyetlerinden biri olan (Menemenli) Tahir, **Hugo** kitabı hakkında yazdığı tenkitlerinde tamamile romantizm esaslarına sadık kalarak, Hugo'nun Zola ile kıyas edilemiyeceğini çünkü yeni san'atın «mahiyat eşyay ıolduğu gibi nazara ibraz etmek» olmadığını, fakat muhayyel bir plân içerisinde «Tasavvur edilen havarık mahlûkatı» «Bir takım teşbihat ve istiarat» ile «Ulvî ve lâtif» «hissi hayrete düşürecek» bir kudretle ifade etmekten ibaret bulunduğunu.. Nihayet bu kudretin «Bir mevhibei hüda» ile izah edilebileceğini ileri sürmeğe kalkmıştır (Gayret mecmuası sayı 3 - 6).

Bu vaziyete Namık Kemal de alâkasız kalmıyor; Ebüzziyaya gönderdiği açık bir mektupta «Lisanı edepten kinaya ve mecazı kaldırmak istiyorlar» dedikten sonra yine Beşir Fuadı telmih ederek işi şahsiyata döküyordu: «Türkçe doğru dürüst bi rbeyit okumağa muktedir olmadığı halde yalnız Osmanlıların değil Fransız-

(Sonu 18 de)

(1) Beşir Fuadın bu kültürü bilhassa müsait bir aile muhitinde ve bir müddet devam ettiği bir Cizvit mektebinden öğrendiği Fransızca ile sonra ilerlettiği Almanca ve İngilizceden gelmektedir.

(2) Harbiyeden çıktıktan sonra pek çabuk kademeleri aşan, Abdülazizin yaverleri arasına katılan Kol-Ağası Beşir Fuat üzerinde birinci meşrutiyet ve müteakip senelerdeki Abdülhamidin şaşırtıcı istipdat ve irticaının aksülâmellerini de unutmamak icap eder.

(3) Ahmet Mithat daha ilk konuşmalarında bunu sezmiş ve Beşir Fuada da itiraf ettirmiştir. Beşir Fuadın yazı hayatının bu ilk devrinde çıkan eserleri şunlardır: Tiyatrolar: **Binbaşıyı davet**, K. F. Mor'dan tercüme 1882; **Iki** *Bebek*, Öjen Grand, Victor Bernard'tan tercüme 1883; **Birinci Kat**, İngilizceden tercüme: 1885; **Soytarı**, Hugo'dan tercüme Envarı Zekâ mecmuasında tefrika 1885..

Lisan kitapları: E. Otto'dan **Bedrikai lisanı fransavî**, 1883; **Almanca muallimı**, ayni müelliften 1885..

(4) Bizim şu makalelerimize bakınız:

Bizde son yarım asırda İslâmî tefekkür, Ses sayı 2, 939.

Bizde ıskolastik materyalist kavgası Uyanış, sayı, 2189, 939.

(5) Bu devrin şehsiyetleri hakkında bir fikir edinmek için Ahmet Rasimin *(Muharrir, şair, edip)* (341) hatıralarına bakınız.

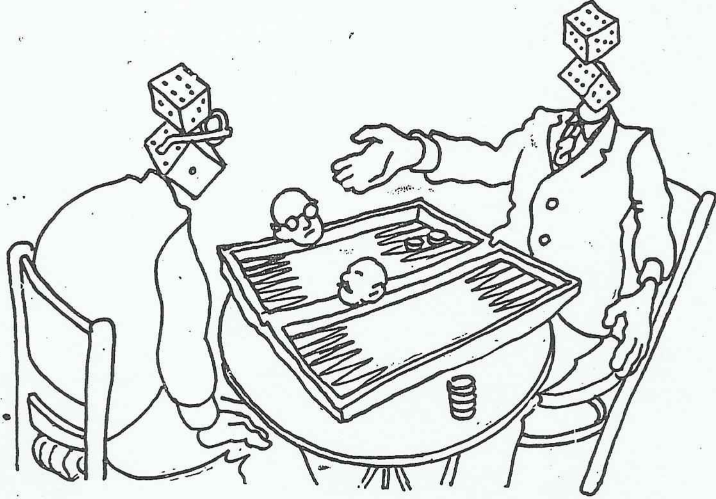
(6) Mebdeler daha evel olmakla beraber bu senelerde bilhassa Doktor Yankonun (Tarik gazetesi ilâh.) Besim Ömerin, (Envarı Zekâ mecmuası ilâh.) mesaileri, yevmi gazetelerde tefrika edilmeğe özenilen «Methali ulûmi tabiiye» tercümeleri (Saadet gazetesi ilâh.) göz önüne getirilmelidir.

(7) Hüsamettin Bozok'un Zola isimli broşürüne bakınız, 940.

(8) Beşir Fuadın münakaşalarının devamı için Gayret (29 ilâh.), Asar, Mecmuai Ebüzziya 53, Tercümanı Hakikat, Saadet, Tarik gazetelene bakılabilir.

Küllükoloji

KAHVE DEĞİL TAVLA

(Karikatür Z. Güvemli)

Mukaddeme

Yeryüzünde bu isimde bir ilim şubesi yoktur. İlk defa memleketimizde ve tarafımızdan tesis olunuyor. Eser tamam olduktan sonra üniversitede bu ilmin tedrisi için bir kürsü açtırılmak üzere teşebbüslere girişilecektir.

Küllükoloji, Küllük bilgisi demektir. Bazılarının talâffuzuna uyularak Küllükologya da denebilir.

Kelimenin étimologie'si hakkında başlıca iki noktai nazar vardır. Birincisi bu kelimeyi küllükten ayrı gören Sıtkı Akozan nazariyesi; ki şair, fikrini şöyle teyid ediyor:

Sanmayın âvâre bülbüller gibi güllükteyiz
Biz yanık bir kor gibi akşam sabah küllükteyiz.

(Sıtkı Akozan. Küllüknâme S. 5. 1936)

Şair bu beytinde ayni zamanda tesmiye sebebini de söylemiş oluyor. İkinci noktai nazar kelimeyi güllük'le izah eden telifci nazariyedir ki sahibi meşhur şair ve muharrir Lâedri'dir:

«Küllük - Mecmaı irfan ıtlakına seza bir mesirei hayretfezâ olup aslen Güllük telâffuz edilirken ulema ve fudalâ efendilerimizin ba'dettaâm eşinüp gerinmelerine sahne idüğünden tarikı mecazla Küllük tesmiye kılındı».

— Gençlik. Sayı 23. 1939. —

Bu fıkrada da muharrir sebebi tesmiyeyi zikretmiş oluyor. Başka bir nazariye gözümüze ilişmediğinden bunları zikr ile iktifa ediyoruz. Bize göre sonuncusu bilhassa şayanı kabuldür.

Küllükoloji işte bu kelimenin delâlet ettiği mahal ve hâdisat hakkında tedvin edeceğimiz ilmin adıdır. Maksat ve gayeyi bu suretle tesbitten sonra Küllük hakkında garpta ve şarkta iptida görülen eserleri, ondan bahseden kimseleri sırasile zikrederek metodoloji bakımından vazifemizi yaptıktan sonra asıl tetkikata girişeceğiz.

Küllük Bibliyografyası

Bu mevzuda bizim görebildiğimiz ilk muntazam ve mazbut eser; yukarıda ismi geçen Sıtkı Akozan - ki Küllük mütevellisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu husustaki vakfiyenin araştırılması hususunda İsmail Hâmi Danişmend'e tebligat yapılacaktır - tarafından 1936 da neşrolunan manzum Küllüknâmedir.

Eser 13×18 eb'adında ve 16 sayfa olup Burhanettin matbaasında bastırılmıştır. Kapağında, son beyti ince harflerle dizdirilmiştir;

Bir demet güldür, takılmış göğsüne İstanbulun
Ey saba, sen de konakla birgün uğrarsa yolun

Eğer intihalci Mahir Bülent bu beyti görmüş olsa mutlaka Ziya Paşanın:

Uğrarsa saba rahın eğer semti Irâka

mısraından alınma olduğunu iddia ederdi.

Küllükname'den seçme beyitler:

Yaz gelir, süsler güneşler Bâyezit meydânını
Bunda, şairler Fuzulînin okur divânını (1)
Bunda, Nef'î yükselir, Bâkî geçer, Nâbi düşer
Söylenir lâkin Nedim bir şairi fevkalbeşer
Bunda, haccül'ekbere verdi karar İbnülemin
Bunda, takrir etti ilmümâsı ezber Mükrimin

Bunda yükseldi velilik burcuna bay Ercüment
Bunda olmuştur hayatın sırrına Agâh Levent
Bunda anlattı Fatin yıldızların esrarını
Bunda atmıştır Niyâzi son dubârâ zârını

(1) Şair iyice hayalâta dalmış olacak.

Küllük'ten ikinci defa bahseden zat, yine yukarıda ismi geçen, meşhur şair Lâedri'dir ki mevzuubahis fıkrasının yeri ve intişar tarihi söylendi. Ancak, mezkûr fıkra da, Lâedri'nin olduğu halde Sıtkı Akozan'a atfolunan beyti iktibas edelim:

Zârlar gulgulesâz olmadadır Küllükte
Dinleyin işte budur bizde sadâyı ulemâ.

Meşhur münekkid Nurullah Ataç da Haber gazetesinde vaktiyle - yani bayan Ayşeye âşık olmadan evvel - çıkan bazı fıkralarında Küllük ismini kullanmışsa da ehemmiyetli değildir. Küllük'ten bahseden çok mühim bir yazıda Büyük Necip Fazıl'ın (Nedjip Phazıl Le grand) Son Telgraf gazetesinde intişar ettikten sonra mahut Semih Lûtfi tarafından kitap şeklinde basılan çok değerli Çerçeve isimli eserinde mevcut fıkrasıdır. Küllük akademiyası ismini taşıyan yazısıyla Büyük Necip Fezıl, kuvvetli bir portre çizerek bir vesilesini bulup şimdiki Profesör vekili Ahmet Hamdi Tanpınar'ı meşhur etmiştir (1).

Büyük Necip Fazıl mezkûr yazısında isim zikretmeyi asilâne bulmıyarak birçok kimseleri üstü kapalı bir surette hicvetmiştir. Bu hususta fazla malûmat almak istiyenler Zahir Güvemli'ye baş vurabilirler. Küllük hakkında yazılan

(1) Bu zat hakkında Sıtkı Akozan, Ses mecmuasında Ağustos 939 tarihli üçüncü sayısında münteşir «Terkibi münebbit» başlıklı şiirde «Sormadan Yahya Kemala Tanpınarı kim bilir, diyor ki kim bilir kelimesinin yerinde başka bir kelimenin mevcut olduğu hatırlanmalıdır.

Yazılardan mühim bir tanesi de Ses mecmuasının Eylûl 1939 tarihli dördüncü sayısında çıkmıştır. «Gölge Çiftliği» namını taşıyan bu yazının muharriri Cavit Yamaç isminde bir genç muharrirdir ki hakikî telâkkisini serlâvhada hülâsa etmiş bulunuyor.

Mevzuubahis mahal için son mühim ve müstakil eser olarak bu satırların sayfalarında yer bulduğu mecmuayı göstereceğiz.

Küllüğün Coğrafî ve Tarihî vaziyeti

Mümeyyiz vasfı ülema ile genç namzetleri sinesinde toplamak olan kahvemiz teşekkül etmeden evvel, mütareke sıralarında Sultanahmedin Defterdarlığa sapan köşsindeki setli sıra kahveler Akademi ismiyle maruf olarak ayni vazifeyi görmekte idi. Buna sebep olarak yanan Adliye binasının, o zamanki Darülfününündan bir kısmı ihtiva etmesi gösterilebilir.

İlim ve irfan ocaklarının Beyazıtta temerküze başlaması, takriben 1925 den itibaren Sultanahmet Akademilerini ölüme mahkûm etti ve yavaş yavaş Beyazıt kahveleri teşekkül etti. Küllüğün muhtelif isimlerini birkaç satırda toplıyan Küllüknâme müellifi; «İstanbulda Küllük: Beyazıt camiinin türbe kapısı karşısında, körfez şeklinde ve bahçemsi bir yerdir. Bu köşenin üç adı vardır: «Muallimler bahçesi, Akademi, Küllük» demekle bize göre fecî bir ilmî hataya düşmektedir. Zira Kadastro taksimatında ve İstanbul'un Prost tarafından yapılan nâzım ve teferruat plânlarında örf'e uyularak Küllük, Akozan'ın dediği gibi Beyazıt camiinin türbe kapısı cihetindeki müselles bahçe gösterildiği halde Akademi tayin olunan yer bunun tam karşısında, Fatihten gelen tramvayların durağında, setli sıra kahvelerdir ki buraya Akademi tabir olunmasının en mühim sebebi, bizce, Sultanahmet'teki eşine müşabehetidir.

Küllük, bahsolunan yerde takriben iki yüz metre murabbaı bir yer olup yedi kahveci ve bir lokantacı tarafından işgal olunmuştur. Ağaçlık ve sulak bir arazisi vardır. Her nevi mahsul alınır ve mebzul mikdarda ihracat yapılır.

Zahir GÜVEMLİ

Halk Tiyatrosunun Esaslarını Ararken

Yazan : HÜSAMETTİN BOZOK

Memleketimizde, bütün yaratıcı gücünü halk kitlesinin varlığından alan bir sanatin günden güne inkişaf etmekte oluşuna sevinmemek mümkün değildir. Bugüne kadar edebiyat, müzik, tiyatro gibi muhtelif san'at kollarındaki ilerlemeler birbirinin ayni olmamakla beraber, hiçbir zaman ümit kırıcı olmamıştır.

Tiyatro hayatımızın «mesele» siz gibi görünmesi, hakikatte «mesele» siz buluşundan değil, tiyatro hayatımızı idare edenlerin «mesele» den hele biraz da ihtilâlci bir sanat görüşü taşıyorsa kaçınmalarından ileri geliyor.. Mühim bir «mesele» ayakta durmaktadır : bir halk tiyatrosu kurmak (1).

Geçen kıştanberi, başta **Yeni Adam** (2) gazetesi olmak üzere, muhtelif gazetelerimizde karagöz, orta oyunu meddah, kukla hakkında yapılan mühim neşriyat ve son günlerde Ahmet Kutsi'nin bir broşürü (3) ile derli toplu bir şekilde hülâsa edilen köylü temsilleri, tiyatromuzu yakından alâkalandıran bu meseleyi, bir halk tiyatrosu kurmak işini kurcalıyan belli başlı iki hâdise olmuş oluyor.

Karagöz, orta oyunu ilâh.. hakkında bugüne kadar yazılmış olanlar, bu halk sanatlarının estetik ve sosyal inkişaflarını ve halk kitlesi üzerindeki tesirini oldukça iyi bir şekilde aydınlatmışlardı (4). Bugün ise Ahmet Kutsi'nin broşürü ile daha geniş bir şekilde duyurulmuş olan köylü temsillerinin matbuat hayatımızda bahsedilişi pek yenidir.

Uyanış (Sayı 560 - 561) ve **Türk tiyatrosu** (Sayı : 108) mecmualarında neşredilmiş bulunan **Tulûat tiyatrosu** başlıklı tetkikimizde bu işin başlangıç noktasını şöylece tesbit etmiştik:

«Bir iki yıl kadar önce **Yeni Adam** sahibi İsmail Hakkı Baltacı oğluna, o zaman Erzincan Köy Eğitmenleri Yetiştirme Kursu Direktörü bulunan Avni Arınç tarafından bu halk tiyatrosu hakkında zengin dokümanlar ve fotoğraflar gönderilmişti. Erzincan Eğitmen Kursunda köylü delikanlılar tarafından temsil edilen bu piyeslerden bazılarının metinleri Avni Arınç tarafından not edilerek tesbit edilmiş bulunuyor. Bu vesikalar bugün İsmail Hakkı Baltacı oğlunda mahfuzdur ve resimlerden bir iki tanesi bu yıl **Yeni Adam**'ın 22 inci sayısında neşredilmiş ve yine ayni gazetenin 221 ve 226 ncı sayılarında bu hususta malûmat verilmiştir. Abidin Dino ve şair Nail V. de Garbî Anadoluda bu çeşit bir halk tiyatrosundan bahsetmişlerdi (5).

Bu suretle münevverlerimiz arasında adı işitilmiye başlıyan köylü temsilleri hakkında Ahmet Kutsi ilk esaslı malûmatı vermiş bulunuyor.

Köylü temsillerine ve karagöz, orta oyunu gibi nisbeten şehirlerde taammüm etmiş bulunan halk oyunlarına verdiğimiz ehemmiyet, bunların bir halk tiyatrosu yaratılması işinde mühim malzeme olacakları sebebiyledir.

Halk tiytrosundan ne beklediğimizi ve halk tiyatrolarının tarihteki muhtelif nevilerini kısaca gözden geçirmekledir ki, bu halk sanatlerimizden alacağımız malzemenin nev'i ve ehemmiyeti anlaşılmış olacaktır.

Halka hitap eden bir san'at, tarihin muhtelif devrelerinde mevzuubahis olmuştur. Ancak bu hareketin XX inci asır içinde olduğu kadar geniş mikyasta inkişafına hiçbir zaman rastlanmamıştır. Bu asır içindedir ki kuvvetini bilhassa halk kitlesinin özünden alan memleketlerde bu soy bir san'atin daha ön plânda bir ehemmiyet kazandığını görüyoruz. (Bir misâl vermiş olmak için, son İspanyol harbinde ölen şair Garcia Lorca'nın teşkil etmiş olduğu seyyar tiyatroyu zikretmeliyiz. Garcia Lorca, bütün kadrosu tam olan bu trupu ile İspanyanın muhtelif mıntakalarını dolaşmış; arkadaşlarının yazmış oldukları ve **thème**'lerini halk hayatından alan piyesler temsil ettirmişti).

Bugün Türkiyede de bir halk tiyatrosu kurulması fikri üzerinde konuşulması zamanının geldiğine, hattâ geciktiğimize inanıyoruz. Bir halk tiyatrosunun doğumu, gerek memleketin san'at hayatı için, gerek kitle üzerinde yapacağı müsbet tesir dolayısile bugün için zarurîdir. Bu zarureti idrâk ettikten sonra, halk tiyatrolarının, mazideki durumu hakkında da, kısa da olsa bir takım bilgilere sahip olmak lâzımdır.

«Tarihteki tiyatroların, bilhassa Yunan antikitesinde ve Roma'da, tamamen açık havada, ve hususî bir surette yapılmış amfilerde oynandığını biliyoruz. Sicilya'daki Taormine Tiyatrosu'nda otuz beş, kırk bin seyirci toplanabiliyordu. Pompée Tiyatrosu kırk bin ve Scaurus Tiyatrosu seksen bin kişi alacak bir genişlikte idi. Bir yarım daire şeklinde olan ve ortası geniş bir huniye benziyen antikite tiyatrolarında oyuncular ortadaki boşlukta oynarlardı (6). Bu şekil sonraları terkedildi ve nihayet bugünkü kapalı tiyatro şeklini aldı. Avrupa'nın her yerinde adedi pek çok olan eski aristokratik ve burjuva tiyatrolarının salonları demokratik ihtiyaçlara kuvvetle cevap verememektedirler. Bir kere bir çok bölmelere ayrılmışlardır. Üstüste konmuş galerileri, locaları, biribirinden kıskanarak tahta bölmelerle ayrılmış alt kat locala-

(Sonu 17 de)

---

(1) Bu mesele üzerinde daha evvelce Sokak (No : 1) mecmuasında durmuştuk: «Bize milyonların tiyatrosu lâzım».

(2) *Yeni Adam*'ın 255, 256, 269, 271, 274, 277, 278, 279, 280, 285 inci sayılarında karagöz, orta oyunu ve kukla hakkında mühim yazılar vardır.

(3) Çığır neşriyatından : No : 9. Ankara 1940.

(4) Bu sahadaki şu yazılarımıza bakınız : *Yeni Adam* (255) : *Sosyal bakımdan karagöz.* SES (1, 1938) Orta oyunu dirilebilir mi? SES (4, 1938) Meddah. Uyanış (586) Karagöz oyunları hakkında.

(5) Türk tiyatrosu mecmuası. No : 108.

(6) Kesilmiş huniye benziyen bu amfinin diğer tarafı açık olarak bulunur ve çok defa buradan güzel bir tabiat parçası görünürdü. Daha sonraları burası bir duvarla kapatıldı. Meyerhold'un Moskova'da inşasına çalıştığı, fakat bir iki yıl önce bazı sebeplerle kapatılmış bulunan tiyatrosunda bu duvar yerine, aktörlerin locaları konmuştu. Aktörler oradaki piste, localarından merdivenlerle inmek suretile geleceklerdi.

BEKLİYORÜZ

Artık seni göremiyorum
Galiba başka uykulardasın
Ben ilk bıraktığın huduttayım.
Sağımda hudut taşı
Solumda tel örgü
Seni bekliyor.

NEYZENE

Bir sarhoş ova
Bir göl şarkısı
Enginlerinde
Gözlerimde
Denizlerin içilen suları
Ve başında defne dalları

Suphi TAŞHAN

AYRILMAK

Şehir uykusunda kaldı.
Otelde yatağım boş.
Ben uzaklaşırken
Geride sabah oluyor.

Ahmed NECATİ

SUAL

Zaman çıldırmış
duydunuz mu?
Avuç avuç insan kanı içiyor
Adım adım toprak yiyormuş.

***

Kucak kucak bulutlar
Yağmur taşırdı bize
Şimdi bahar taşıyor
Sor bakalım küçük serçe
Bize sulhu da taşıyacakmıymış
Kucak kucak bulutlar?

Nevzad Sudi ODYAKMAZ

Pazar Yeri

Yazan : Cavit YAMAÇ

Pazar yerinin evleri seyrekti...

Sonra barakalar yapıldı ve çocuklar dağıldı. Süleyman, pazar yerinden giden veremlilerden birinin peşine takıldı gitti. Arkasından bir annesi, bir de «deli Saliha ağladı. Deli Mehmet kızların peşine düştü. Peynire benziyen Pessah, babasının işi iyi gitmediğinden başka şehire taşındı.

Emine, annesinin vaziyetini duya duya, onu takip edip, vesikalı oldu. Muhsin hicret etti. Fayik te beraber. Zeki leylî mektebe girdi İsmail dolandırıcı oldu, Behçet yankesici. Som Mehmet kazak balıkçılarına yamak oldu ve babasına iki - üç senede bir kuru balık gönderiyordu. Arab Emin, evin son camını kırdıktan sonra kendini alıp gitti ve büyük bir şehirde suratına göre bir vazife aldı: Kapıcılık.

Pazar yerindeki barakalar yıkıldı...

Şimdi burada yabancı çehreler dolaşıyordu artık.

***

..Bütün bu vak'alar, uykuda unutulan zamanın içinde, günlerin he rsabah pazar yerinin haylaz ve serseri çocuklarının gözlerinden doğduğu anlarda olmuştu.

Sonbaharda kargaların dallarda asılı kaldığı gibi, o zaman cehennemin «esfelesinde» şeytanlar vardı. Sağ kolda bir melâike, sol kolda ise bir başka melâike nöbet bekliyordu.

Ay güneşin kardeşi idi ve pazar yerindeki bütün kardeşler gibi biribirinden ayrı yaşıyorlardı.

— Allahı kim yapmış?

— Fesuban'allah.. Kendi...

Allah çocukların kafasında böylece kalmıştı: Uzakta ve kendi kendine yaşıyan bir münzevî.

Süleyman ilk defa Allaha küfrettiği zaman bütün çocuklar gece köşelerden Süleymandan hesap soracak şeytanlar, ve yaz yağmurlarının gürültülü şimşeklerden birisinin çarpmasını korka - korka beklediler...

Şeytan görünmedi, şimşek çakmadı, Süleyman küfürün envaını öğrendi.

Süleyman yaptığı şeyi hiç düşünmedi. O yalnız Emine'yi düşündü.

Çünkü Süleymana Allahtan daha yakın, her gün pazar yerinde uzun - uzun gözlerine baktığı ve bütün diğer mahalle çocuklarıyla uğrunda dövüştüğü Emine vardı.

Emine ay gibi yapayalnızdı. Annesi yok, babası yok, kocası yok ve çocukları yoktu. O beyaz, çok beyaz ve yalnızdı.

Süleyman beş kardeşinin uyuduğunu görüp, sundurmada kamış bir sigara içerken göğe bakıp ayın yere indiğinde ancak Emine gibi olacağını düşünüyordu.

Emine ne kadar beyaz ise o kadar da fakir. Yazık!.. Süleymanın Leviler kadar parası olursa muhakkak Emineye panayırdan bir beyaz entari ve bir sepet elma alacak. Babasının evinden büyük bir evi de olursa, oraya yalnız Emineyi getirip, mahalle çocuklarını ona küfretmekten vazgeçirecek.

Emine Süleymana gülümsüyor. Süleyman bunu görünce Levilerin avlusundaki bütün meyva ağaçlarını koyun - koyun Emineye taşıyor.

Emine, Süleymanın saçlarını okşuyor. Süleyman yatağa girdiğinde saatlerce saçlarını eliyor. Kolayını bulsa saçlarını öpecek.

Süleyman, Eminenin teyzesini sevmiyor Çünkü ,o Emineyi her vakit pazar yerinden topluyor büyük kız olduğunu yüz defa bağır-bağır bağırarak ve Allah onun tez günde, tez saatte belâsını vereceğini bir kaç defa temin ettikten sonra, oklava ile dövüyordu.

Eniştesi her sofrayı kuruşu ve kaldırışında annesi gibi «aşifte» olacağını tekrar eder dururdu. Eminenin gözü sokaktaymış, sonu bilmem nerede olacakmış.

Emine avlunun köşesinde ağlarken, komşu avludan Süleyman annesinin yanık şarkılarını okurdu.

Sonra ikisi de susarak, yarını düşünürler.

Yarın, Süleyman Emineyi yalnız köpeğinin bulunduğu bir yere onun nezaretinde bırakıp, Emine ve kendi için ekmek aramağa koşacak.

Yarın, Emine, bu evden kaçacak ve ne teyzesini ne eniştesini düşünmiyecek. Bazan, sâde annesini düşünecek. Ve o zaman onu rüyasında gördüğü gecelerin sabahındaki gibi sevinecek...

Birden pazar yerinden büyük bir gürültü kopuyor. Süleyman kapı kilitli olduğundan avludan sarkıyor. Emine komşu kapısını atlıyarak geçiyor.

Deli Mehmet, uçurmasını «çapul» edenleri bıçaklamak, hayır, babasının atları yaptığı gibi nallamak istiyor.

***

Kimse sirkin nasıl geleceğini bilmedi.

Emine çocuklara :

— Yarın sirk gelecekmiş, dedi.

Pazar yerinin bütün haylaz çocukları onu rüyalarında gördü.

Sabah erkenden bir kaç bulut ziyarete geldi, Emine pençereden başka zaman gelmelerini rica etti. Ve yalnız gök kaldı.

Memnuniyet Şiirleri

Neden hayreti gözümün
Kollarımızın büyüyüşü her gün biraz daha
Belli ki zengin toprak
Ağaçlar sıhattalar
Hatırı hoş insanlar
Ve çocuklar memnunlar.
Göğü direksiz durduran Allaha bin
şükürler

Hayret halinde bahçeler
Rahmet dağca, tarlalara
Değmesi yakın artık
Memnun yüzü insanlara havanın.

N. İLHAN BERK

Kırlangıçlar seyahate hazırlanıyor ve kanatlarını parlatıyorlardı. Fakat gitmediler, pazar yerindeki çocuklarla sirkin ilk oyununu görmeğe kaldılar.

Bütün mahallede evlerinin önüne iskemle atıp ta oturmıyan bir kör Agop'tu. O gözleriyle sadece ağlıyabiliyordu, sirki göremezdi.

Süleyman sirke, perdeyi kaldırıp dalıverdi. Diğer çocuklar parayla girmişti.

O gün kırk kilo kemik toplayıp satan «Arap» Emin sirkin önünü süsleyen balonlardan bir tane almıştı.

Süleymanı kapıdan tokatlayıp attılar. Arkadan sirkin atlarıyla beraber girdi. Yine girdi ve Emineye erik verdi.Sirkte Emine de vardı. O ilkin müzikten biraz korktu. Sonra, mahalledeki hristiyan ölülerinin bazılarının arkasından da çalan müzik, neden sirkte de var diye düşündü...

***

İlkten lâstik adımlarla piramitin ailesi geldi. Müthiş bir adam olan baba, bunun kadar büyük göğüslü olan anne, iki erkek kardeş iki kızkardeş ve küçük bir çocuk. Tıpkı kırlangıçlar gibi kanatları var.

Süleyman bunu sağ kolundaki melâikeye benzetti. Hepsi siyah giyinmişler, kendi gölgelerinde saklanan çıplaklara benziyorlar, yalnız küçük pembeler giymiş. Küçük, bütün küçükler gibi, yalnız babasının yüzüne baktıkça gülebiliyor.

El çırpıncaya kadar hepsi babanın adaleleri üzerine kuruldular, küçük çocuk en yukarı çıktı ve koynundan bir buruşuk bayrak çıkartıp sallamıya başladı. Bütün pazar yerinin ve kasabanın diğer yerinden gelen kadınlar küçüğe aç gözlerle bakıyorlar sanki onu gözleile yiyeceklermiş gibi. Eğer küçük şekerden olsaydı, kalmazdı.

Küçüğün babasına : Dünyanın en kuvvetli adamıdır, demişlerdi.

Süleyman : Acaba dağları kaldırabilir mi? diye düşündü kaldı.

Sonra sirkin adamları altlarında ezile büzüle gülleler getirdiler.

Süleyman, Emine'ye:

— Bu gülleler acaba, bir araba odundan daha ağır mı? diye sordu.

Emine :

— Elbette, dedi, baksana bunlar demir.

Atlet belini bir deri ile kuşatıp bir iki defa göğsünü kabarttı ve adalelerine dans ettirdi. Sonra gülleleri kaldırmaya başladı. Yukarı kaldırınca bütün sirk halkı acayip bir hayret fısıltısına girişti.

Sonra atlet gülleleri süratle indirdi ve müzik yeni ve şakrak bir hava tutturdu.

Bir ufak ve beyaz at, sahadaki talaşları dağıtarak dolaşmıya başladı.

Uzun siyah pelerin giymiş biri elindeki kamçıyı arkasında gizliyerek sualler soruyor, küçük at ise ayaklarıyla bir takım işaretler yapıyordu.

Eminenin önünde bir kadın :

— Bak, ayağıyla konuşuyor!.. dedi.

***

Siyah pelerinli adam sesini tamir ederek, «Mis Betti» yi ilân etti. Mis Betty'nin arap ve kızıl derili insanlı ve hayvanlı kıt'ada rakibi bulunmadığını söyledi. Mis Bety'nin parlak küpeleri, ve çok olgun mısıra benzeyen altın dişleri var.

Mis Beti geniş sırtlı atın üzerinde bir ayağının üzerine zıplıyor ve halka öpücükler gönderiyor.

Mis Beti bütün göğsü ile soluk alıyor, arkası üzerinde dönüp ters biniyor. Ve yine öpücükler yayarak uzaklaşıyor.

Bütün delikanlılar dirseklerile biribirini dürtüp, bıyıklarını yokluyorlar.

Fakat Mis Bety çocukların hoşuna gitmiyor. Sonra palyaço geliyor.

Suratı bembeyaz. Kesme şekere benziyor Üzerinde siyah benekleri olan beyaz bir elbise giymiş. Geliyor. Düşüyor. Kalkıyor. Kendi ayaklarına takılarak yere yuvarlanıyor. Önündeki bütün sinekler ona çelme takıyor ve rahat bırakmıyoralr.

İlerlemek istiyor. Düşüyor. Herşeye kızıyor. Atılan bir zar gibi yuvarlanıyor. Bir çekirge gibi zıplıyor. Duruyor. Şaşırmış.

(İkinci parça gelecek sayıda)

GENÇLiK MES'ELESi

Yazan :
ABİDİN NESİMİ

Gençler! Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insaniyet zihniyetinin vatan muhabbetinin ve fikir hürriyetinin en kuvvetli timsali olacaksınız!

ATATÜRK

Bir genç doçent, bir gündelik gazetede harcanmış mevzulardan gençlik teşkilâtı meselesini ele alıyor. Yazıcı, bu teşkilâtın mevzuunu tayin ediyor; plânını yapıyor; proğramını çiziyor: hattâ bir dereceye kadar günlük çalışma sahasını bile tesbite kalkıyor.

Bu işleri yaptırmağa saik olan sebepleri yani, eski tabirle söylersek «Esbabı mucibeyi» de veriyor...

Yazıcıya göre «Aile müessesemiz ve onun terbiye sistemi bozuktur: mektep talim ve tedrisi bozuktur, içtimaî teşkilâtımız bozuktur. ilâh.» İşte bu bozukluk dolayısile, arzu ettikleri kalıp ve kıratta gençler yetiştirmek için, bir gençlik teşkilâtı yapmak lâzımdır.

Yazıcının beğenmediği Türk ailesi, kendisi de dahil olmak üzere millî kurtuluş hareketini yapan bir sosyete çocuklarını yetiştirmiştir. **Onun kusuru ancak metresli, zifololu, heterist aile tipi olmamasıdır.** Bunun bir noksanlık ve kusur olduğunu maalesef bizim naciz kafamız kabul edemiyor.

Talim ve terbiye sistemimizin «Maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden amelî bir cihaz halinde» oluşunu bir eksiklik sayamayız. **Mekteplerde, inhisarcı, şöven, tolerans kabul etmez sekter bir terbiye sistemi olmayışını, mazur görsünler, bir kusur sayamıyoruz.** Halkevlerine, ve müşabih teşkilâta zaaf, kusur isnat etmek, Kemalist inkılâbın, ana müesseselerine taan etmektir.

Atatürk gençlerin **«Vatan muhabbetinin, insanlık zihniyetinin ve fikir hürriyetinin»** en yüksek timsali olarak yetiştirilmelerini istemişti. Ve bütün sosyal müesseseler, bu direktif ile hareket etmiştir.

Genç yazıcı, bu prensipleri beğenmiyebilir. Bu bir noktai nazar meselesidir. Hattâ tenkit de edebilir, çünkü Kemalist inkılâbın mühim bir hususiyeti **fikir hürriyetinin** en yüksek semerelerini iktitaf etmektedir.

Biz, sosyal müessese ve hayatımızı, bu prensiplere uydukları için değil, ancak daha iyi ve daha ileri bir intibak temin etmek için tenkid etmeliyiz; genç yazıcı bu müessese ve terbiye sistemimizi beğenmiyor, onun açtığı yaraları kuracağı gençlik teşkilâtı ile şifayap edeceğine inanıyor : **Acaba içtimaî hayatın topyekûn kösteklediği keyfiyetleri bir içtimaî müessese arzu ettiği mecraya sürükliyebilir mi?** Buna tereddütsüzce hayır diyebiliriz. Zira: Eğer böyle olmuş olsaydı «Himayei Etfal» i olan bir sosyetede sürünür çocuklar olmaz, bir «Salibi Ahmer» li cemiyette dilenciler ve hastalar sokaklarda kıvranmaz; ve nihayet «Hayır sever» cemiyetli sosyetelerde işsizler, fakirler, ve bir kelime ile geniş halk kütlesi ıztırap çekmezdi... Genç doçente, âcizane şunu hatırlatmak isterim ki: **İçtimaî hayatı sevk ve idare eden, modern sofist Durkhaymin sandığı gibi, institutionlar değil, içtimaî hayatın istihsal ve reproductionunda âmil olan faktörlerdir.** Bununla institutionların lüzumsuzluğunu değil kifayetsizliğini işaret etmiş oluyoruz. İşgal ettiği yer bakımından mühim hakikatı, bir genç yazıcı, her halde müdriktir. Zira ne İkrai müessesesi yeni bir insan yetiştirmiştir, ne İngiliz Şartistleri yeni bir sosyete yaratmıştır; ve nihayet ne de Ispartalılar bir vatanseverlik nümunesi (Atinalılara nazaran) göstermiştir.

Demek ki o devir zaruretlerine uygun gelmiyen müesseseler, bir aksi sada bırakmadan sönüp gidiyor.

Genç doçentte, bugünkü sosyal şartlara itiraflarile anlaşılan uygun düşmiyen (Aile, tahsil ve içtimaî müessese bakımdan) bir insan tipini, gençlik teşkilât yolile temin edemez. Bunu bizden daha iyi kavramış olması lâzım gelen doçent, niçin, bu noktada israr ediyor: Bu sübjektif mevzuda durmak biraz tehlikelidir. Fakat her sübjektif hareketin bir objektif temeli vardır; biz bunun, objektif temelini araştıralım. Gündelik politikaya, ve geici kaprislere alet olmak üzere ittihat ve terakki gençleri teşkilât altına almak istedi. Meselâ: Aka Gündüz ve arkadaşlarına büyük kabineyi devirmek için yaptırılan Balkan Harbi nümayişi gibi, Harbi Umumîde kapitülâsyonların ilgası için Tokatliyanın camlarını kırmak gibi...

(Organize gençlik) mevzuunu İttihat ve Terakki (Türkocağı) yolile ele almağa kalktı. Arzu ettiği şekilde bir inkişaf kaydetmeyince bu yoldan vaz geçti. Hitlerin Almanyadaki zaferlerinin aksi sadaları arasında 1933 - 34 yıllarında Ankarada bir Nasyonal - Sosyalist mecmua çıktı: Kadro..

Bu faşist mecmua, gençlik teşkilâtı davasını da öne sürdü.

Onun peykleri olan (Varlık) ve (Çıgır) ideolojik bir temel bulduklarını sandıkları bu mevzuda (Disiplin ve teşkilâtlı gençlik) diye bağırdılar.

Bu faşist demagojinin (Modern organize bir korporasyonlar dünyası yaratmak şiarı) kültürü zaif olanlarda samimî, politik faktörü galip gelenlerde cali bir tarzda aksülâmeller doğurdu.

Fakat, bizzat Almanyada, şuurlanmış gençliğin faşist diktatörlüğüne tahammülü olmadığı keyfiyeti tezahür edince orada bu teşkilât dağıtıldı.

Sokolların, Ligaların, Façyoların. ilâh, beklenilen kültürel san'at meyveleri vermediği bugün, gün gibi aşikârdır.

Yurt ve ulus sevgisini, tarihin hiç bir çağında, şu veya bu teşkilât değil; topyekûn hayat şartları ve insanın insan olarak var olan şuurun sentezi temin etmiştir.

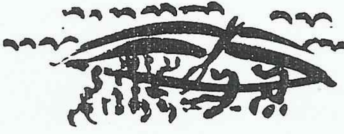
ABİDİN NESİMİ

Ebedî Güzelliğe Kaside

İnsan aczinin içindeki anlarım ben
Fanî güzelliklerden
Ebedî şeyler ve ebedî şekiller
Cüce hayretimin üstünde zaten
Donmuş birer zaferdir önceden!
Ebedî güzellik!
Seni hiç bi r vakit
Ebedî hakikat gibi düşünmedim.
Kusuruna bakma bu çömezinin
Hiç bir vakit fena değildi niyetim:
Ayakları dibinde can çekişeceğim güzelden
Arkadaş güzelim daha yakındır cana!
Ne var ne yoksa
İnsan aczinin içindekiler
Jökondun bakışı kadar
Sıcak geliyor bana.
İnsanın dudağındaki en basit gülüşün
Ebedî güzelliğin zevkinden daha reel
Bir hakikati var.

Boğuyor ruhumun havasını
Yasemin kokusunun aydınlığına
Güzelliğinden insan kokusu gelen bahar!
Ebedî güzellik!
Üstün tutmadım hiç bir vakit seni
insanın çamurlu lezzetine!
Seni düşündümse düşündüm ben
İnsana varmak için
yine! - 937 -

H. İ. DİNAMO

Dolmuşa...

Yazan : SABAHATTİN KUDRET

Beş kişiydiler, ekseri akşamlar saat altıda tesadüf onları balıkçı meyhane ve kahvelerinin önünde birleştirir, ve onlar dolmuş kayıklarıyle karşıya, Galataya geçerlerdi. Belki bütün gün zarfında harcadıkları paradan yalnız bu altmış paraya acımazlardı.

Bu buluşmalarda - herkes aynı fikirdedir - tesadüften başka bir şeyin rolü yoktu. Fakat beşide - bazan dördü - birçok akşamlar ayni yoldan dönerlerdi. Bu dönüş aynı saatte olurdu. Bunlar da tesadüfendi. Onlar bu tesadüflere ısınamadılar. Isınamadıkları şeyi de kayıklarına almadılar. Şüphesiz bunu, böyle bir şeyi itiraf etmemişlerdir.

Hareketleri birbirinin içine girmiş bir çenberin içindeydi. Anlaşmışlardı. İradelerinin dışında, böyle bir şeyi mes'ele yapmadan anlaşmışlardı.

Şehir, herkesin benzetmesine rağmen, bir saate benzer bir fabrikaya da benzer. Sabahleyin onbinlerce insanı yutar. Onbinlerce insan dişli çarkların arasında yuvarlanır, öğütülür. Bazıları da bir müddet depoda uyuklar. Ve şehrin bir günün nihayetinde istihsal ettiği malları vapurlara yüklerler. Vapurlar onları başka memleketlere de götürebilir. Denize de dökebilir. Bu vapurların vicdanına kalmıştır. Akşam çarkların yavaşlaması; kayışların, dişlilerin gevşemesidir. Ve bir çoklarını dolmuş kayığında toplar.

Dolmuş kayıkları rahattır. Dolmuş kayıklarının da en rahatlarından biri Hasanın kayığıdır.

Hasanın kayığında denizin ılık şarkısı vardı. İnsanın iç hücrelerine kadar bir deniz ve tuz kokusu, Yenicamiin kurşunî ve siyah arası silüeti, denizin hemen üstünde uçan martılar vardı. Ve orada asla işlerden konuşulmazdı. Hei biri hissediyordu ki bir günlük hayatlarının hakikaten yaşanan, yaşanmıya değer tarafı bu kadardı.

Herkes susardı. Sanki susmasa olmazdı. Sanki küreklerin bu gıcırdayışı, dalgaların tekneye vuruşu arasında ağır, ağır konuşan biri vardı. Belki de biri, hiç görmedikleri biri uyuyordu. Her akşam ayrı dükkânlar, ayrı, insanlar arasında geçerlerdi. Gerek bundan dolayı ayrı ayrı teşekkül eden tedaîleri, vuzuhu kaybolmuş hatıraları onların her birine başka bir dünya veriyordu : Yenicami birinin gözünde daima hasreti peşinden sürüklerdi. Diğeri ise Yenicamiyi ancak bir karpuzcu ile düşünebilirdi. Onların bir de hangi yoldan gelirse gelsin aynı yerde birleşen, hatıraları düşünceleri vardı. Bu Halice, Köprüde kaynaşan hayata, ve karşı tarafta ufak pencereli meyhanelere, mavnalara rağmen Allahtı. Daha doğrusu Allah onların düşünceleri için bir mevzu değildi. Neydi, nasıldı söyliyemem. Fakat herhalde Halice, Halicin tuz kokan havasına benziyordu. Onun gibi bir şeydi. Onları derliyor, topluyor, kuşatıyordu.

Onlarda, Hasanın kayığında topluluğun, beraberliğin saadeti vardı. Kızarmış balık ve midyeler, Yenicami, kuşlar, tuz ve yosun kokusu, karşıda Galatanın üstünde yükselen apartmanlar, kalabalık hep beraber bir arada idi. Her şey Halicde erimiş ufalanmış ve Haliç tarafından benimsenmişti.

Armonikçi - adının Kristian olduğunu tahmin ediyorum - bir gün ansızın aralarına girdi. Hattâ onu Galataya yaklaştıkları zaman görmüşlerdi. O gün içlerinden biri gelmemişti. Bundan sonra armonikçiyi aralarında görmiye başladılar. O, sükûtu bozmak, bir şeyler söylemek istiyordu. Ağzını açacak oldu. Rıza efendi ters ters baktı.

Kristiana bir türlü ısınamıyorlar onu yabancı buluyorlardı.

Armonikçi olduğunu çabuk öğrendiler, fakat o sadece mesleğini değil ayni zamanda macerasını anlatmak istiyordu. O bir artistti. Ve her artist gibi kahvede sabahladığı zaman içine bir sıcaklık yayılıyor sabahleyin içtiği çayı, evlerinden yeni çıkan insanları, güneşi daha yeni buluyordu. Bütün insanlarla derinden bir alâkası olduğunu da biliyordu. Onları düşünmeden olamazdı. İnsanları seviyordu. Sade sarhoş olup kendilerine onu susturuncaya kadar armonik çaldığı insanları, Pirede vapurlarına kadar teşyi ettiği insanları değil bütün insanları severdi. Ve bu sevgisi çırılçıplaktı. Bütün çıplak sevenler gibi bedbahttı. Akşamları içiyordu. Ve bazan neden ağaçları, çok eskiden tanıdığım kadınları, şehirleri, renkleri düşünmeden olamıyorum diye sorardı kendine. Mübalâğasız yaşamak isterdi hem de çok isterdi amma olmuyordu.

Hepsi Kristianın kendilerine uymıyan bir hayat sürdüğünü ve onun biraz da hülyalı, sarhoş yaşadığını biliyorlardı. Onun bir de ellerine dikkat etmişlerdi. Çok çirkin ve kemikli, kocaman eller. Kayığa «Çirkin» bu eller sayesinde girdi.

Onunla beraber kayığa giren şeylerden biri de ağırlık ve bunaltı idi. Bu, belki de kayıkta bir şeyin değiştiğini zannetmelerindendi. Belki bir şey değişmişti. Fakat bunu bulamıyorlardı. Gene Yenicamii karpuzcu ve hasretle beraber hatırlıyorlardı. Gene kayıkta uyuyan birinin vehmi vardı. Denizin rengi bir hayli koyu idi. O halde neydi? Rahatları niçin bozulmuş armonikçi ne getirmişti? İçlerinde müphem de olsa memnun olmıyan tarafları yok değildi. Kristian Yenicamii değiştirememişti. Yenicami kurşuni bir silüetti. Balık kokusu ve tuz kokusunun harikulâde bir terkibi olduğunu armonikçi söylemişse de bunu reddetmişlerdir.

Her zaman telâşlı hareketleri ile dilinin döndüğü kadar bir şeyler anlatmak istiyen Kristianı pek ziyade sevdikleri de oluyordu. Fakat bazan uzun müddet gelmediğini görürler, üzülmezlerdi.

***

Zaman oldu ki Kristian iki ay görünmedi. O zaman Rıza efendi yutkunur ve düşünürdü. Dilinin ucuna kelimeler yığılır, beceriksiz hareketlerle söze başlar, bitiremez, yalan da olsa şöyle söylemek ihtiyacını hissederdi. Bu hissi pek az duyduğu en şiddetli arzularından biri olur, boğazını sanki içerden bir şey tıkardı. «Daha dün gördüm, derdi. Armonikçiyi daha dün».

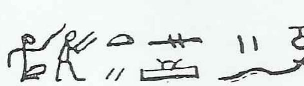
***

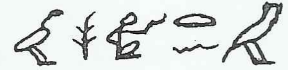
Akşam kayışların, dişlilerin gevşemesi ve kayıkçıların Dolmuş iskelesinde «Dolmuşa..» diye bağırmalarıdır. Şehir o vakit daha çok kalabalık olmasına rağmen daha hülyalıdır. Dolmuş kayıkları bütün gün taşıdıkları insanların rüyasına yatacak on sekiz saat kayık olarak yaşadıkları günün diğer altı saatini şair olarak yaşayacaklardır.

Bir kaç çürük karpuzun, kırılmış sandık parçalarının, irili ufaklı fıçıların kıyıda yüzdüğü görülür. Kenarda ufacık kahvelerin ağaç dallarıyle dürülmüş damı şimdi tamamen sarıdır. Küfelerinin içinde uyuyan çocuklar en az Haliç kadar sevimlidir. Esmer ve zayıftırlar. Bununla beraber akşam her gün oradan gelip geçenler için bu karpuzlarla, kahveler ve kahvelerdeki hayli uzun partilere dalmış insanlar ve kıyıda yüzen irili ufaklı fıçılarla, ayakta rüyada gezer gibi sallanan çocuklarla alâkalı bir şey değildir.

Dolmuş iskelesine eli çantalı veya mendilli adamların, (fabrika işçilerinin, kadınların, Mahmutpaşa esnafının), akşam üstü saat beşten sonra bir hamsi sürüsü halinde hücum ettiği görülür. Kayıkçı akın halinde olan bu müşterilere rağmen «Dolmuşa..» «Dolmuşa» diye bağırır daima. Kayık beş kişiyi aldı mı, tamamdır. Dolmuş kayığı iplerini alır, ve kalkar.

Sabahattin KUDRET.

MISRI KADÎM

Acaba ot gibi yerden mi bittim
Acaba denizlerde mi şaşırdım
Ve zamanı nasıl unutmaktayım?
Zaman unutulunca mısrı kadim yaşanabiliyor
Ve kendimi unutunca seni yaşıyorum
yaşamak
Bu ânı yaşamaktır.

Ammon ra' hotep
veya tafnit
Senin kim olduğunu bilmek istemiyorum
Yalnız etrafında nefes almalıyım
Dut bu
a'rru
Ünnek pahper
Kamapet
Kame tâ
Mısır metinlerinde okuduğum cümleler
Seninle okuduklarımsa büsbütün başka şeylerdi.
Seninle bir bahçedeyiz gibi geliyor bana
Orada hem var hem yok gibiyim
Daha doğrusu
Bahçe oluyorum
İnsanlığımdan çıkarak
Kama pet
Kama tâ

Asaf Hâlet ÇELEBİ

Sait Faik

HAKKINDA DÜŞÜNDÜKLERİMİZ

Abidin Nesimi :

Şiirde, kapalı, nükteli ve düşünmeyi okuyucuya bırakan çeşniye mukabil, hikâyede daha açık, daha berrak bir hava göze çarpıyor. Köy halkı psikolojisini en güzel kavrıyan hikâyeci olarak Sabahattin Âli'yi tanırım, şehir halkı psikolojisini kavramış ve göstermiş fakat bugün san'at ve edebiyat sahasından çekilmiş ilk genç olarak Niyazi Remzi'yi kaydedebilirim. Sait Faik «Kalorifer ve Bahar» hikâyesile Niyazi Remziyi geçen, ve köy halkı psikolojisini tesbit ve aksettirme bakımından çok daha müşkül olduğu için ancak Sabahattin Âli'ye yaklaşan kıymetli bir hikâyecidir. Fakat lisana hâkimiyet ve tahkiye bakımından ileri ve diğer köy ve şehir psikolojisini aksettiren hikâyecilerimizden üstündür.

✯

Asaf Halet Çelebi :

Kıymetleri mukayese etmenin tamamile aleyhinde olmakla beraber, her halde bir itiyat neticesi, Sait Faiki okuduğum ecnebî muharrirlerden bazısına benzetmek istemişimdir. Buna rağmen doğrusunu söyliyeyim, neticede onu hiç kimseye benzetemedim.

Sait Faik kendi ismi içinde mahsur kalacaktır. Hele bizde son zamanlarda onun bazı **raté** taklitleri türemekle beraber muhakkak ne kendisinden evvel ve ne de sonra ona yakın kimse gelmedi.

Sait, uyuşuk ve donuk gibi görünen bir kalıp içinde korkunç bedbinlikler ve acı bir melâl taşır. Bununla beraber kayıtsiz görünmek ister.

Sait Faik'in nüvelerinde yalnız insanlar değil, kediler bile **morbide** bir yaradılıştadır, buna rağmen o, bu şahsiyetlerin marazîliklerini göstermeğe çalışmaz; onlar kendi kendilerini gösterirler, tahlil ederler. Sait Faik, yazdığı şeylerle alâkası yokmuş gibi durur, halbuki bütün yazıları münhasıran kendisini anlatır. O, bir **conscience onirique** içinde, daima rüya gören bir adam gibidir.

Onun en çok sevdiğim tarafı da için için kendisile alay etmesidir (Şehri Unutan Adam) da, (Ölü) de koyu bir spleen içinde bunalmış, şaşkın, muztarip bir Sait Faik vardır; bununla beraber kendinin bu halile alay eden bir Sait Faik....

Bazı muharrirler vardır ki yazılarını sevip okumuşumdur ve geçip gitmişimdir; halbuki Sait Faik'in okuduğum hikâyeleri daima tesirini duyduğum müstesna şeylerdir.

✯

Hasan Tanrıkut :

Saik Faik hiç şüphe yoktur ki o bizim ilk hikâyecimizdir. Ömer Seyfettini ne yaptın diyebilirsiniz. Fakat Ömer Seyfettinin, hikâyeci değil masalcı olduğundan bile şüphe ederim.

✯

Baha Dürder :

Sait Faik bize, hemen hemen VARLIK'taki ilk hikâyelerinin çıkış zamanına kadar sürüp gelen, klâsik hikâye çerçevesini aşan yazıları getirdi.

Onun hikâyelerinde, keskin hatlarla çizilmesini istediğimiz karakterler, ne, dahilî ve haricî âlemle muvazi gitmesi icap eden tasvirler, ne de, sahifeleri aşan ruh tahlilleri mevcut; nevi şahsına münhasır kompozisyonu var.

Şayet onda kadın ve aşk mefhumu satırlara aksetmiş olsaydı, bugünkü hususî değerini bulmamış olacaktı. Belki de bu, Panait İstrati kokmasını hazırlıyor; lâkin kazancın yanında bu kokunun ne ehemmiyeti var.

✯

Cavit Yamaç :

Sait Faik, Türkiyenin en mühim hikâyecisidir. Onu devrini aşmış büyük sanatkârlarla kıyas etmek yanlış olur; çünkü Sait Faik bizzat devrini aşacak büyük bir Türk san'atkârıdır. Şair, hikâyeci ve romancı olan Sait : Hayatın her cephesini, roman ve hikâyelerinde şiirleştirerek, edebiyat sahnesinde temsil eden tam bir san'atkârdır.

A b a s ı y a n ı k, muasır edebiyatımızın Tos'udur. Eğer edebî ekipimizde birkaç Sait Faik daha bulunmuş olsa idi, bütün dünyayı edebi maçlara davet ederdik.

... Ve Sait Faik, yarının gözleri için yazıyor.

✯

Hüsamettin Bozok :

Bir zamanlar bir takım ham ervahların Sait Faik hakkında vermiş oldukları bazı hükümleri hatırlıyorum : Sait Faik'in hikâyeleri hayat ve hayata ait imkânları değil, muharrire ait keyifleri, istekleri ve özleyişleri, biribirlerinden yalnız insan isimleriyle ayrılan, hakikatte muharririn tek hüviyetini bir teviye tekrarlıyan sun'î tipler vasıtasıyle ifade ediyormuş!... Muharrir, nefsinin mahpusu olduğu için, kendi içine dönük ve yalnız derunî tecrübeleri araştıran gözleri, dışarıya, realite âlemine açılmamışmış!... Bu Karakuşî hükümleri, birer birer reddetmekledir ki, Sait'in san'atının esas yapısını anlamış oluruz. Sait'in aşağı tabakalara, cemiyetin bodrumunda yaşıyanlara duyduğu sempatinin psikolojik ve tamamen şahsî bazı hareket noktaları olabilir. Fakat Sait'in san'atini sırf bu dar çerçeveye hapsetmenin çok yanlış olacağı meydandadır. Sait'in san'atinin asıl büyüklüğü, kendi şahsî temayüllerine ve iştiyaklarına tev'em olarak bir hayat sens'ı taşımakta bulunmasıdır. Bu bakımdan, yukarıdaki çürük iddiaların hilâfına olarak Sait Faik, hayat ve hayata ait imkânları cemiyet hayatında sık sık karşılaştığımız canlı tiplerle zenginleştirerek eser veren sayılı Türk san'atkârlarından biridir. Bu bakımdan, onun gözleri, dışarıya,, büyük, zengin, kalabalık, sonsuz farklar ve nüanslarla dolu realite âlemine açılmıştır. Bütün bu realite bağlılığının ortasında poetik bazı parçalar, bir kaleidoskoptaki gibi zengin renkler gösteren peyzajlar, Sait'in hikâyelerini bir Acem seccadesi gibi göz alıcı yapmaktadır.

✯

L. Erişci :

Bir hikâyeci olarak Sait Faik'ın son zamanlarda realizme geçtiğini; fakat bu cereyan şuurunun, onun şahsında, teknik ve sistem olarak henüz vuzuh ve olgunluğa varmadığı kanaatindeyim. Netekim başka hiç bir hikâyecimize izafe edemiyeceğimiz ondaki malzeme dünyası çıplak ve kaba çizgilerden Humaristique oyunlara mevzu teşkil edecek kadar geniş bir eb'ad arzetmekle braber bir Kaos halindedir. Forme bakımından ise Sait Faik'ta baştanbaşa ve müthiş bir genre lâkaydisi mevcuttur.

✯

H. İ. Dinamo :

Sait Faik! Şahsile üzerimde pek lâkayt bir intiba bırakan bu san'atkâr, san'atile ciddî bir tesir yapar... Onda ben daima yapmak istediği san'at ile yaşamağa mecbur olduğu hayat arasında bir taaruz bir intibaksızlık sezdim.

Kendisine mevrus iyi hayat şartları yüzünden arzuladığı Bohem hayatını ancak taklit edebilen Sait Faikin san'atında da bu sıkıntıdan tesirler vardır.. Onun, hikâyelerindeki kudrete ve mevzularındaki isabete rağmen halk kütlesine kadar genişleyemeyişine daha ne gibi gizli âmillerin tesir ettiğini bilmiyorum..

Sait Faik, Maksim Gorki'nin cihanşümul tesirine kapılmış istidatlı bir yığın dünya muharrirlerinden biridir. Fakat koskoca Türkiyede Sabahattin Ali ile ancak iki kişidirler..

✯

Suat Taşer :

Bizde, Realizmin Sabahattin Ali'den sonra ikinci mümessili bence Sait Faik'tir. Yazılarında olanca realitesiyle, dipdiri hayatı buluyoruz.

Devrimizin, hakik[illegible]nından istediği; sosyâl hercüm[illegible]ınla didişmek ve eserlerinin mayasını bu hercümercin içinden almak, bir kelime ile hayat denilen nesneyi tefsire çalışmak ise, Sait Faik bunu en iyi anlamış olan ve bu anlayışla da kıymetli eserler ortaya atmış bulunan, yeni neslin en büyük hikâyecisidir. Gerçi san'atının teknik yapısı etrafında yapılacak olan bazı küçük tenkitler, yersiz ve mânasız olamazsa da, bu onun diğer cihetlerdeki üstünlükleri yanında ehemmiyeti az olan ve esasen hatıra en son gelen şeydir.

Sait Faik, yaşadığı zamanın ve içinde bulunduğu muhtin zaruretlerile içli dışlı olabilmek kudretini gösterdiğinden ötürü, istikbal için büyük ve mağrur ümitler beslemiye cesaretimiz vardır.

Sabahattin Kudret

HAKKINDA DÜŞÜNDÜKLERİMİZ

Abidin Nesimi :

İmparatorluk devirlerinde Fikretin «Devenin başı», «Bahar», «İz»... ilâh. Şiirlerini anlamak oldukça zordur. Zira Devenin başile, zalim Hamidi, bahar ile Hamidin islâhat yapacağı vaadini kasdettiği izile hürriyet mücadelesini izah ettiğni bilmek lâzımdır.

O devirde san'atın ve fikrin izahı için vücudu zarurî olan hürriyet bulmadığından açık, vazıh bir şekilde, fikrini anlatması imkânsızdı.

Bugün bu sosyal devir çoktan kapandığı için halen o çağ piskolojisinin mahsullerine kıymet vermek imkânsızdır. Ne çare ki: Bu zılli hafif ipham altında puşide fenar olarak kâh insanın fikrine, kâh hislerine ve kâh hayallerine kıymet veren san'atkârlar vardır.

Sabahattin (hisleri) ne dayanmak istiyen ve mutlaka son günlerini yaşıyan bir sosyal piskolojinin ileri nümunelerini temsil ediyor.

✮

Asaf Halet Çelebi :

Sabahattin Kudret adedi pek az olan sevdiğim şairler arasındadır. Gençliği nisbetinde olgun. Çocukluğuna merbut olmasını ben çocukluk değil, büyüklük addediyorum. (Çocukluk akşamlarından bahçeler) içinde dolaşan ve (Başlamasaydı bu masal) diye endişe duyan, (Gecenin pencereden girmesini) bekliyen samimî bir çocuk... Ben her şeyden evvel şairin böyle(Samimî bir çocuk) olmasını tercih ederim. Yazdığı mecmualarda ilk işim onun şiirlerini aramak olur.

✮

Cavit Yamaç :

Şiir münekkidi - mi istiyorsunuz? Bunu, benden sorarsanız : Sabahattin Kudret'tir derim.

Şiirin gâyesini ondan daha iyi anlamış bir genç tasavvur edemiyorum.

Yarının kâmil bir münekkidi olacak bu genç arkadaşımızın bir tek kusuru vardır : Az yazar, Az, uz olur, derler amma, biz Sabahattin Kudret'ten daha «productiv» olmasını istiyoruz. Hem, çok samimî olarak.

✮

L. Erişci :

Sabahattin Kudret'i tamamile bir arama devresinde kabul ediyorum. Onu bir şahsiyet halinde ve bir cereyan içinde ele almak henüz erkendir. Daha ziyade bir peysajist görünen Sabahattin Kudret'teki şahsî ve dağınık melânkoli onu impresiyonizme düşünmektedir.

Sabahattin Kudret'te şemalize edilemiyen - şahsî demekten başka çare yoktur - Forme anlayışı hattâ ustalığı olduğu kanaatindeyim.

✮

Hüsamettin Bozok :

Sabahattin Kudret, titiz, itinalı ve bir kuyumcu dikkati ile çalışması itibariyle kendisine karşı takdir hissi duyduğum genç şairlerden biri. Fakat pek tabiidir ki, sırf bu meziyetler bir kimseyi büyük bir san'atkâr olarak kabul etmemizi icap ettirmez. San'at eserinde bulunan estetik, sosyal, psikolojik ilh... birtakım değerlerdir ki bizi ona bağlar, hayran bırakır. Sabahattin Kudret'te estetik endişe hâkim görünüyor. Onun, bilhassa **forme**'a karşı duyduğu büyük saygı, teknik imkânları sonuna kadar araştırma arzusu, bu endişesini göstermiye kâfidir. Ancak Sabahattin Kudret'te sosyal endişelerin yok denecek kadar ihmal edildiğini görmüş olmak beni üzüyor. Sosyal bazı kaynaşmaları aksettirmiyen, sosyal bir atmosferi bulunmıyan bir san'at eseri beni cezbetmez. Sırf «güzellik için güzel» kalıbından ne kadar çok uzaklaşır ve cemiyet hâdiselerine, **imkân nisbetinde ve icap ettiği şekilde** yer vermiye çalışılırsa Sabahattin Kudret'in şiirlerini sevmeme bir zemin daha hazırlanmış olacaktır. Fakat bu hususta acaba genç arkadaşım benimle ayni fikirde mi?

✮

H. İ. Dinamo :

Sabahattin Kudret bizde Ahmet Muhip, Ahmet Hamdi, Cahit Sıtkı gibi hafif, kelimeler üzerinde fazla düşünen derunî ve melodik bir şiir tarzı ibda etmektedir. Her kelimesi, ruhundaki melankoli mayiine bulandıktan sonra kaleme gelmektedir. Sabahattin bir kartal, bir bülbül değil bir İshak kuşudur.. Onda haykırış, feryat, inilti yoktur. Sabahattin ilhama tâbi bir şair de değildir. O, şiiri zekânın asil bir oyunu olarak kabul eder. Sabahattin Kudret insafsız bir münekkittir. Onun bu insafsızlığı şiiri çok iyi sezmesinden ve san'ata karşı beslediği büyük hürmetten doğar. Sabahattin Kudret, şiirinde küçük burjuva san'atının en kalitelisini yaparken hikâyede sosyal muhite doğru dümen kırmaktadır. Okuyucularının daha pek azını okudukları hikâyelerinde olgun bir nesir ve içtimaî bir nüve etrafında mühim gayretler sezilir.

Onun san'atı asıl bir kemiyet olmağa başladıktan sonra ne kadar müessir olduğunu isbat edecektir.

Şiirindeki sıcak melânkolisile bugün yeni nesil içinde en hoşuma giden şair odur.

✮

Süphi Taşhan :

Sabahattin Kudret'in şiirini Allaha inanan saf ve temiz adamların; Allaha hediye edilen dualarına benzetirim.

Orada bütün safiyet ve samimiyetlerine rağmen «ego» hakimdir. Ve hakiki realite Sabahattin'de olduğu gibi bir granitür mesabesindedir.

Sabahattin bugünkü genç nesil içinde san'at şuurunu idrâk etmiştir.

✮

Hasan Tanrıkut :

Sabahattin Kudret bence en yeni neslin en kuvvetli şairidir. Onun şahsiyetinde esaslı bir melânkoli var. Bu melânkolinin hececilerin «Ah, eyvah» edebiyatile alâkası yoktur. Sabahatindeki melânkoli tamamen hadis yani malûma tolmaktan çıkmış, temsil edilmiş bir kültürün ifadesi olarak görünür. Sabahattinin bir âlim olduğunu söylemek istemiyorum, ne bileyim onun melânkolisinde bir olgunluk, gizlenmek isteyen bir kemal ve ciddiyet var. Şiirlerindeki en gizli fakat isabetli o tasavvur budur.

Sabahattinin kendine mahsus olan bu havası pürüzsüz lisanile, yakalamakta hiç güçlük çekmediği pür şiirle imtizaç edince bence ne Urfatlı ile ne de diğer şairlerden hiç birile mukayese edilemiyecek çapta bir şair meydana çıkıyor. Maalesef şunu da söylemeliyim ki günümüzün bütün şairlerinde olduğu gibi Sabahattin de de etos taraf inkişaf etmemiş vaziyettedir.

✮

Sıat Taşer:

Estetik bakımından, bir san'at eserinin, hususile şiirin mutlak güzelliği bahsinde azamî titizliği gösteren genç neslin muvaffak şairi S. Kudret, bir san'atkârın sadece güzellik arayıcısı olduğunu iddia etmekle ifrata vardığını unutuyor. Kendine göre bir şiir anlayışına sahip bulunan şair, hayatın şiirle olan bağlılığı veya hayatla şiir arasındaki rabıtasızlığı, (sanatat aslolan formdur) mütearifesine tevfikan izaha çalışmaktadır. Vehleten haklı görünebilir. Fakat bu noktada gösterilecek olan ısrarın tabiî ve zarurî neticesi, san'atkârı ve sanatını hayattan tecrit ederek, mutlak güzelin peşinde koşturmak, açıkçası mahut (Fildişi kule) ye hapsetmektir ki bunun da ne demek olduğu vazıh. Bununla beraber ümit ediyoruz ki, genç şair yakın bir zamanda çığırını tespit etmiş bulunacak ve neslimizin iftihar vesilelerinden biri olacaktır.

TEZKERECİ Habip Efendi

Yazan : DOĞAN RUŞENAY

Hangi nesle mensup olması lâzımgeldiğini iyice bilmiyorum ama her halde meşhur hececiler ile yaşıttır. Hececilerin nazmı ne kadar berbat ise onun edebiyat tarihi de o kadar berbattır. Her şeyden evvel bu büyük edebiyat tarihçisinin garpte çok eski bir metot olan: «San'atkârı içinde yetiştiği sosyal muhitin şartlarile izah etmek» metodundan haberi yoktur. Her şahsiyeti cemiyetten tecrit ediyor, ona kafasında istediği şekli veriyor. Sonra hükümlerini yağdırıyor:

«Kalemi gayet selis; tâbını zorlamaksızın manzumeler ibdaına muktedir, zekâsile oldukça güzel buluşlar yakalamakta mahir...» büyük edebiyat tarihçisinin en yaman hükümleri işte bunlar ve bunlara benzer garibelerdir. Tam bir mürteci olan Muallim Naciye bir iki taklidinden dolayı: «Yeni» yaftasını yapıştırmaktan çekinmiyor. Hattâ onu bir bir Müceddit» bile addediyor: «Eski nesirdeki külfet ve tasanşeraittir ki Naciyi bu mevkide bırakmıştır. Onu kendinden evvelki müceddltlerden...» sonra vazgeçiyor: «Bununla beraber Naci bir müceddit midir?...» ve daha aşağıda: «O kendini tamamile Garba veremezdi, kuvvetli Şark kültürü buna mâni idi, o tamamen Şarkta da kalamazdı...» İşte bukadar. Acaba Naci niçin bu vaziyete düşmüştür, hangi sosyal şeraittirki Naciyi bu mevkide bırakmıştır. Asıl izahtan, objektif ve bir esasa dayanır araştırmalardan son Türk tezkerecisi daima kaçınıyor; içlerinden çıkamıyacağı meselelere girmek istemiyor. Bu şüphesiz bir meziyettir. Fakat bence onun yapacağı en büyük ve en doğru iş edebiyat tarihçiliğinden vazgeçmek olacaktır.

Hele şairi âzam ve dahii muazzam Abdülhâk Hâmit Beyefendi Hazretleri için yazdığı uzun; bitmek, tükenmek nedir bilmiyen sahifeler... Onlara temas etmiyeceğim, bu feci sahneyi aydınlatmak için bir cilt lâzım...

Sizin Tanzimatçıların Avrupa takilidi olmıyan, müstakil, orijinal - bu vasıflar bir edebiyatı evrensel yapan vasıflardır - bir edebiyat yarattıklarından haberiniz var mı? Yoksa Tezkereci İsmail Habib efendi size haber veriyor işte:

İrandan Fransaya dönüş bir taklitten diğerine atılış değildi. Eski İslâmî medeniyet içinde biz İran şiirini taklit eden klâsik bir edebiyat vücude getirmiştik. Garba döndüğümüz zaman da ayni şeyi yapaydık elde edilen hasıla bir Teceddüt değil bir taklit olurdu.. Halbuki Tanzimat edebiyatı bizde hakikaten bir Teceddüt yaptı. Çünkü Garbı, bilhassa en çok istifade ettikleri Fransayı bir kopye gibi telâkki etmediler oradan yalnız sistemler ve usulleri aldılar. (1) Bu satırları okurken sinirlenmemek kabil mi? Tanzimatçılar taklit yapmamışlar orijinali bulup yakalamışlar!.. Çıldırmak işten değil. Önümüzde muazzam bir taklit hattâ kopye edebiyatı dururken bir adam bilhassa bir edebiyat tarihçisi (!) bunları nasıl söyliyebilir. Misal olarak hiç olmazsa dahii muazzamın Otellonun kopyesi olan Davalaciro'sunu; Hugodan aldığı ve «Bir Sefilenin Hasbihali» diye isimlendirdiği kitabını hatırlayamadı mı? Bütün Tanzimatçıların - bilhassa romanda - en berbat Fransız romantiklerini taklit ettiklerini aklına getiremedi mi? Tanzimatın, siyasette olduğu gibi edebiyatta da muvaffak olamamış bir teşebbüs olduğunu söylemek doğru değildir. Tanzimatçılar Garb taklitciliği ile başladılar. Çünkü her yeniliğin başlangıcı aşağı yukarı budur. Halbuki Tezkereci İsmail Habib efendi Tanzimata doğrudan doğruya mükemmel diyor bu suretle yine en büyük ilmî bir hataya, tekâmülün inkârına düşüyor.

«Edebî Yeniliğimiz» isimli tezkerede tenakuslar sayısızdır; Bir misal: «Yapılan teceddüt her şeyden evvel lisanda tecelli edecekti», «Edebiyat Müceddltlerimiz şiirde eski lisana müracaatten çekinmiyorlar...» Şu halde bundan evvelki cümle yanlıştır.

«Tanzimat edebiyatının en mühim ve en hayırlı vasıflarından biri halka iniştir.» Alın size bir bilmece daha! Acaba halk hangi Tanzimatçı müellifin eserini okumuş ve anlamıştır? Hangi Tanzimat edibi Türk sosyetesini bir tetkikten geçirmeyi ve eserlerine mevzu yapmayı düşünmüştür? Demin Tanzimat edebiyatının taklit olmadığını söyliyen efendi 117 inci sahifede de şunları söylüyor: Tanzimatçılar «Küçük hikâyeye uzak kalmışlar, romanı basit bırakmışlar, hailede sahne tekniğine ehemmiyet vermemişler; muasır Garb edebiyatındaki vukufları mahdut idi. Sırf Hugo'nun şa'şaasile kamaştırlar».. Deminki hüküm ile bu hükmü mukayese ederek yeni bir hüküm çıkarmayı okuyucularımıza bırakıyoruz.

Efendinin tezkeresinden gelişi güzel bir yer daha açıyorum: Beşir Fuat! Bu sima «Serveti Fünun haricindeki simalar» bahsinde kayıtlıdır. Fakat kendisi için şöyle deni-

(Sonu 17 de)

(1) Edebî yeniliğimiz 1932. Sahife 110 İkinci kısım

Tanılmıyan

Bir tahta masa.
Kırık sürahi,
Boyası dökülmüş bir karyola.
Ve buradan çıkacak O,
Geri dönmiyen yola

.... Her şey susar.
Yeni bir dünya açılır
Biter birinci fasıl..
O,
Ne haykırır, ne de kan kusar.
Gider,
Rüzgârsız denizde vapur giderse nasıl.

Mehmet SEYDA

ŞÖHRET ve KIYMET

Yazan : **Baha DÜRDER**

Edebiyatımızın garip tecellilerinden biri de, kıymet ve şöhretin hemen hemen her vakit muvazi gitmeyişidir.

Bazı kimseler hakları olmadan zamanlarında şu veya bu sebeple birer kıymet, birer otorite olarak yerleşmişler, kitaba ve metoda sığmıyan ölçülerle meşhur oluvermişlerdir.

Buna mukabil bazıları da, haklı bulundukları halde lüzumu kadar, rağbet görmemişler ve köşelerinde pineklemek mecburiyetine boyun eğmişlerdir.

Bu mülâhazayı eserler de tatbik edecek olursak görürüz ki, zamanlarında muhit yapmış, ün salmış eserlerin yanında sönük kalmış olanları da vardır. Bu ün salmış eserlerin birer talaş alevi gibi parlayıp zaman ve hüküm tesiri yiyince hemen kıymetlerini kaybettikleri görülür. Bu eserleri meydana koyanlar gibi..

Esasen edebiyatımızda kıymetsiz şöhretlerle, meydana çıkmak fırsatı bulamıyan kıymetler daima yer değiştirmişlerdir.

Bu garip tecelliyi, tarihin her hangi bir asrından bugüne kadar çekeceğimiz bir çizginin her noktasında, hemen hemen de ayni seneler zarfında görmek kabildir. Fakat bu iş yalnız mazinin değil, halin de bir realitesidir.

Meselâ 15 inci asırda, yalnız bir şiiri ile bize isminden bahsetmek fırsatını vermiş olan Ozan isimli şairle başlayıp aşağı yukarı, zaman şiir telâkkilerine gelinceye kadar, en munis, en lirik nazımları yaratan halk şairleri, zamanlarında Divan Edebiyatı zevkinin yayılması dolayısile gölgede kalmadılar mı?

Bu, işin bir cephesidir. Buna mukabil zamanlarında bahsedilmek ve kalbur üstünde kalabilmek fırsatını yakalıyanlar da yok mu?..

Bugünün edebiyat ve fikir hercü merci içinde bu gibi meselelere rastlamak zor bir şey değil.

***

Şimdi, bu davanın hangi sebeplerden doğmuş olduğunu kabataslak gözden geçirelim:

1 — Şöhret sahibi olan kıymetsizler, edebiyat tarihimizin Avrupaî esaslara dayanarak kurulmamış olmasından istifade ederek tahtlarına oturmuşlardır. Bu, yanlış olarak verilen ve muayyen bir ölçüsü bulunmıyan hükümlerden doğmaktadır.

Tanzimattan bu tarafa bakalım, ancak isimlerine rastladığımız istenilen mâna ve mefhumda kıymetleri meydana çıkarılmamış kimselerin mevcut olduğunu görürüz. Geniş mânada tetkikçilik tabiîdir ki bunların da asıl kıymetlerini ortaya atacaktır. Her hangi bir hissin tesirile vurulmuş yanlış damgalar da düzelecektir. Bu yanlış ve eksik hükümleri meydana koymak hem zevkli, hem de verilen hükümler bakımından yüz kızartıcı bir mahiyettedir.

2 — Kıymetsiz şöhretlerin yerleşmesinde ve dolayısile şöhret ve kıymet davasının doğmasında âmillerden biri

(Sonu 15 de)

2 DOST 2 HiKÂYE

Yazan : Fikret ÂDİL

Dostum Feridunu tanır mısınız? Tanımayınız. Hayatı size siyah gösterir. İnkisara uğrarsınız. Otomobilde bana bu hikâyeyi anlattı :

— Tunusta türbedardım. «Legion Etrangère» den kaçmıştım. Oturduğum yer türbenin mahzeni idi. Çok alçak tavanlı bir yer, tıpkı bu otomobildeki gibi ancak oturulabilir bir yerdi. Eşya namına, yerde, pideleşmiş bir şilte.

Bir gün, türbeye gelen ihtiyar bir ziyaretçi anlattı. Bu adamın yirmi yaşında çok sevdiği bir oğlu varmış. Bir baba oğlunu ne kadar sevmek kabilse okadar severmiş. Çocuğun annesi ölmüş adam bir daha evlenmiş, genç bir karı almış. Adam bu kadını da çok ,pek çok sevmiş. Bir adam karısını ne kadar sevmek kabilse o kadar severmiş. Fakat bir gün gayri kabili içtinap olan hâdise olmuş. Adam oğlunu ve karısını kucak kucağa yakalamış. Ne yapsın? Hangisine kıysın?

Adam hem oğlunu hem de karısını yakmış, küllerini yuğurup birer çanak yapmış. Her akşam masasına oturup o çanaklarda yemek yermiş.

***

Dostum Nizamettini tanır mısınız?

Tanımayınız. Hayatı size toz pembe gösterir. İnkisara uğrarsınız.

Vapurda bana bu hikâyeyi anlattı:

— On beş sene evvel İskenderiyede bir Amerikalı kadınla tanıştım. Seviştik. Onu Adanaya çiftliğime davet ettim. Kabul etti. Fakat yanımda fazla para olmadığı için beni beklemesini, ona Adanadan para gönderip aldıracağımı söyledim ve Adanaya döndüm. Para gönderdim, ve geleceğini tahmin ettiğim vapuru karşılamak üzere İskenderuna indim, bir otelde kaldım.

Gece şu rüyayı gördüm : Uyanmışım. Oda kap karanlık. Yalnız esasen kötü olan odanın döşemesinden bir aydınlık geliyordu. Kalktım, iğildim baktım, aşağısı bir lâhitmiş. Sıra ile ölüler, tam gözümün hizasına gelen yerdeki tabutun içinde de beklediğim Amerikalı kadın yatıyordu. Tabutun üzerinde Fransızca olarak şu cümle yazılı idi :«Elle a été assasinée, mais déclarée morte du cholera.» [1].

Ertesi gün kadın vapurdan çıkmadı Sonra haber aldım ki, İskenderiyede bir Lord ile tanışmış, yatına binerek gitmiş.

---

[1] «Bu kadın katledilmiş, fakat Koleradan öldü diye beyan edilmiştir.

Yedi Tepe

Abidin Dino'nun yakında çıkacak olan Yedi Tepe adlı kitabından bir parça

Evet.

Akşam üstü Yedi Tepenin gök rengi narencî badencanî ve benefşedir!.

Vakıa gökün renginden size ne.

Akşamları dermansız insanlar deryasına katılır gidersiniz.

Sahillerden, yükseklere doğru kaynaşanların kalabalığına Nefes zade efendi de katılır yürürdü.

Hem yürür, hem kâinatı seyreder, hem düşünür, rüzgâr şöyle bir hafif esince Süleyman Aleyhisselam ile İfrit arasındaki faziletli mükâlemeyi aklından geçirir;

Aleyhisselam — Kalem nedir?

İfrit — Geçici bir rüzgâr.

Aleyhisselam — Kalemi berdetmenin çaresi nedir?

İfrit — Yazmaktır.

Nefes efendi sayılı hattatlardandır. Hayatı boyunca «besmelenin (ba) sını dik yapmağa; (sin) in dişlerini iyice göstermeğe; (mim) in gözünü kör etmemeğe Lafzaî Celalî güzel yazmağa; rahmanın (nun) unu uzatmaya»; rahim kelimesini de iyice şekillendirmeğe çalışıyordu. Bilirsiniz ki Tâlik yazanlar çoktur; şeş kalem erbabı gibi mahdut değildir, Nefes efendi şeş kalem erbabıdır.

Nefes zadenin dostu Aslan ustadan kitabeti kalem kaçtır, sorsanız, on ikidir diye cevap verir ve sayar;

— Arabiyye, Süryaniyye, Rumiyye, İbraniyye, Kıtbiyye, Endülüsiyye, Hindiyye, Berberıyye, Çinniye ve Yünaniyye.

Nefes efendi ile Aslan ustanın soyları sopları işçidir.

Şehrin mabedleri, sedleri ve sarnıçları, o süllâlenin elinden çıkmıştır.

Ne yaparsın ki zamane işçiliğinde zevk yok, göz nuruna kıymet veren nerede!

Öyle ki Nefes efendi 12 saat bir çorap fabrikasında çalıştıktan sonra hat çizecek halde değildi.

Çizse de kime ne?

Aslan usta rengârenk camlı pencerelerin cennete lâyık olanlarını yapmasını bilirdi, ve lâkin nâçâr, o da çorap fabrikasında çalışıyordu.

Akşamların baygın ihtişamında kalabalık köpüklerden iki dost gsçer, nereden geldiği belirsiz bir ufak rüzgârın denizi titretmesindeki hikmeti düşünürlerdi.

İşte o saatte başınızı kaldırabilirseniz, o kuvvet varsa sizde, sizin gibi yorgunluğu dehşet verici binlerce insanın vücudundan bir sis tabakasının yükseldiğini görürsünüz.

Yorgunluğun sisleri!

Eğer gözleriniz hâlâ dünyayı seyredecek halde ise kaldırın başınızı ve söyleyin; gök yüzü narencî değil mi?

Mümkün olsa o anda yük arabalarının beygirleri Köprü parmaklığına dayanıp giden vapurlara mahzun bakacak.

Bakın; denizle toprak, karanlıkla ışık arasında garip bir halı dokuyan böcek misali insanlar ne de meşgul!

Yine bakın; beygirlerle yanyana durup bakın; gemilerden kara dumanlar fışkırır, yelkenliler çapraz gider, gece karanlığı göklerden dünyaya dökülür, dalgıçlar denize dalar sevgilileri mendil sallamaktadır, millet evine bodrumuna döner, anahtarlı kapıları açarsınız, şehrin her evinde her odasında birdenbire ışık yanar; ânî bir gece çöker; bakın işte gün bitti!

Haberim yoktu demeyin meçhul, bir günümüz daha güme gitmiştir.

Yedi Tepede hiç kimsenin henüz hiç bir şeyden haberi yoktur.

(Poyrazın fırtınadan fırtınaya getirdiği müjdelerden bile ibret alan yok!)

Siz söyleyin bu işin çıkar yolu var mı?

Çorap fabrikasının makaralarını idare etmekten elleri titreyen Nefes efendi (vav) ın gözü ile nasıl baş eder?

El titredikten sonra mâ Aslan usta Stafilina Yorgo ziyaret edilmez mi?

Yorgo nâmıdiğer Stafilinanın meyhanesi koridora benzer bir dar sokaktadır.

Orada kaldırım geceleri göz kamaştırır.

Orada kaldırım baştanbaşa balık pulları ile örtülüdür.

Meyhanenin üç bir yanındaki dükkânları bilir misiniz?

Islak sepetler içinde yatan ıslak deniz mahlûkları hayasızca meydandadır.

Kelebek kanatlı balıklar, gözü sitemli can çekişen balıklar, sarhoşların alçak balkonlarda içip ağlamalarına lâkayttır.

Balıkların gözü sitemlidir.

Bence bol limon sıktıktan sonra pisi balığı nefis!

Sokakta çömelen zayıf şehir köpekleri balık ızgarasının dumanı ile doyar, gözleri bin bir parıltı ile yorulmuştur, usanmadan esnerler, açlık günleri yok farzedilir.

Bilirsiniz ki Yedi Tepeden uzak kalmış kadınsız delikanlılar bâzan da stridyalara taarruz eder.

Stridyaların açılıp hayâsızca varı yoğu göstermelerine ne buyurulur?

Ben, koku hercümercinde dayanamayıp ıslak ve etli barbunyalara açık saçık saldıranlar gördüm!

Böyle anlarda gençlerin kuvvei şehvaniyeleri ancak zabıta kuvvetile zaptedilebilir.

Bir semiz kadın bacağı kalınlığında maktâ maktâ kesilmiş kılıç balıklarının gül yaprağı renkli manzarasına ben dayanamadıktan sonra nasıl dayansın dilenci çocukları?

Onlara ne teklif etseniz kabuldur;

— Kabul mü?

— Kabul.

Amma kılıçtan iki porsyon peşin yerler. Bu şart.

Sokakta kadınlar kızlarını satar, müşteri-

(Sonu 19 da)

Aktüalite

Fikret Meselesi ve son ihtifalın mânası

I. — Fikret gibi rol sahibi bir san'atkâr hakkında yapılan veya yazıbunların resmî bilânçolarını kaydı ihtiyatla telâkki etmek lâzımdır. Bunların topu üzerinde bir tetkik derhal gösterir ki, 25 senedir dostlar ve düşmanlar onun şahsına izafe ettikleri jestlerinde sadece sistematik bir sabotaj hareketinin pasif unsurları olmaktan öteye geçmemişlerdir.

Şüphesiz bu türlü jest mikyasını muvazi cilvelerle verilen hükümler takip etmiştir. Netekim bir mevzu olarak Fikret, hücumda olsun, müdafaada olsun daima asıl şahsiyetile değil ancak istenildiği gibi anlatılmıştır.

Fikret bahsinde evvelâ yapılacak iş Florinalı'dan, Kitapçı Eşref Edip'e kadar idraksizlerin medih veya hicvinden Fikreti ve milletini tenzih etmektir. «Oğlunu anadan ayıran eller kahrolsun.»

II — Fikretin bütün inkişaf seyri ve bunun üzerindeki âmiller bir kenara hakikî ve olgun Fikreti hiç olmazsa anlayış ve telâkki tarzı bakımından burada tesbit etmeliyiz.

Fikret unutulmamalı ki bizde islâmî tefekkürün yeni hamlelere kalktığı bir devirde konuşuyordu. Bu devirde bizde zayıf bir materyalizm, yok denebilecek bir şekilde pozitivist bir temayül, nihayet yine o ebatta muhtelif felsefî akıntılar mevcuttu. Metodoloji meseleleri, müsbet ilimler yeni giriyordu. Ve bütün bu hareketler kavgacı bir edâdan uzaktı. İşte böyle bir devirde Fikret, **Tarihi Kadim, Amentü**, daha kısası 1326 dan sonra **Halûk'un Defteri** ve birçok parçalarile o zaman için ileri ve yepyeni bir kâinatı telâkki tarzını bir kılıç gibi ileri sürer. Onun kâinatı telâkki tarzı bilhassa **Tarihi Kadime Zeyl** (1330) de formüle edilmiştir :

Beşerin böyle dalâletleri var,
Putunu kendi yapar, kendi tapar.

. . . .

Düzme Allahı gibi şeytanı
Buda'sı, Ehrimen'i, Yezdan'ı
Topunun halıkı bir vehmi cebin.

Fakat o yalnız inkâr vadisinde kalmamış, yıktığı şeyin yerine aslını koymuştur:

Kitabım sahnı tabiat kitabı
Bendedir hayr ile şer esbabı

Bu mısralar Fikret'in materyalist ve ateist olduğunda asla ve asla şüphe bırakmamaktadır. O Cumhuriyet'in lâisizmini intaç edecek bir hareketin hiç olmazsa 15 yıl önce barut kokulu meşalesini yakmıştır. Fikret'in kâinatı telâkki tarzı bizim için bugün de ileri mevkiini muhafaza etmektedir. Fikret'in bu türlü bir kâinatı telâkki tarzını cemiyeti telâkki tarzı tamamlar. Konuştuğu devirlerde içtimaiyatın ve sosyal politikin tenevvüü karşısında o ne kuru ilim veya demagoji yapmıya kalkışmış, ne de psiko-patolojik bir hassasiyetle kalmıştır :

Ey seyfi kalem ey iki mahkûmu siyasî
Ey behrei fazlı edep ey çehrei mensi
Ey bari hazerle iki kat gezmiye meluf
Eşrafı tevabi koca bir unsuru mâruf.

(Sis)

Diye daha Meşrutiyet'den önce gürlüyordu. Fakat bu gayzını sonraları daha sık ve cihan mikyasına çıkararak döker :

Hep tefrika ekdikleri, biçtikleri hep kin
Geçtikleri yerlerde iz bir hatı hûnin
Gaybet ve riya yüzlerinin tabı nikâbı
Kardeş kanı sagarlarının köhne şerabı.

(Hilâli Ahmer)

Bu sofra iltifatınızdan işte abı tab umar,
Sizin şu baş, beyin, ciğer, bütün şu kanlı lokmalar
Bu harmanın gelir sonu kapıştırın gider ayak.

(Hânı Yağma)

Fakat hâlin hep böyle gitmesi mi mev'uttur? Fikret «Hayır» der:

Beşer, bu şimdi muazzep sürüklenen mefluç
Adım adım edecek zirvei halâsa uruç.

(Hayat)

Sonra daha katîleşir :

Zulmet sönecek,parlıyacak hakkı dirahşan
Birdenbire bir tabişi bürkânla inandım.

(Amentü)

Fakat inandığı şey nedir? Milletin, milletin uçsuz bucaksız «mazlum» kesretinin, inkılâpçı «gençliğin» «iğilmek bilmiyen bir cephei mağruru sanatle her neşeden mehcur» olanların... hakkı getireceğidir.

Ya hak nedir? İşte Fikret'in hakkı : «senin, benim kavgasından» uzak, «tarafiyet, hasebiyet nesebiyet»' den uzak, «zulüm»' den «cehalet»' den, irticadan uzak, «beşerî» ve cihanşümul bir adalet nizamı...

Fikret'in ölümü ile tamamlanmamış olan bu cemiyeti telâkki tarzı Avrupa'da da X VIII inci asırda yer bulmuş bir sosyete anlayışıdır. Bu türlü bir anlayış Avrupa'daki şeklile olduğu gibi Fikret'in kafasında da enternasyonalist veya antinasyonalist değildir. Fikret millet ve memleket sözlerini ağzından düşürmemiştir.

III — Fikreti saran sabotaj çemberinden ve onun hakikî şahsiyetinden gafil olmayanlar için bütün bu sözler belki bir tekrardır. Fakat son Fikret ihtifalinin ancak bu çizgiler içinde bir mânasını bulabiliriz.

«Fikretin tesir ve aksi tesirler içinde bir şahsiyet olarak inkişafı tam bir hususiyet arzeder. Onu san'at hayatına girerken başka fakat bilhassa son senelerinde temposile bambaşka buluruz. Fakat işte bu kendi kendini inkâr keyfiyeti Fikreti şahsî kaprislerinden sıyırmış millet ve inkılâplara mal etmiştir.

Fikret bu büyük jesti türlü istipdatlara, hattâ bütün bir kadro cıvık, mutabasbıs ve cüce arkadaşlarına rağmen yapmıştır.

Fikreti bugün de arıyoruz. Çünkü Fikretin davası bir millet davasıdır...»

(L. Erişçinin hitabesinden)

Bu sözlerin o mezarın başında ilk defa söylendiği unutulmamalıdır.

Oysaki son ihtifal bütün güçlükleri karşılayan bir samimiyetle tahakkuk ettirilmiş, ve yeni edebî neslin dikkat ve alâkasına mâkes olmuştur. Son Fikret ihtifali asla evvelkilerin devamı değildir. Eğer günlük gazete muhbiri veya fıkracısı ihtifalin mücerret çerçevesi içinde kemmiyet ve alâka meselesini dile dolamışsa ve yan çizmişse bu haraket sadece Fikretle beraber milletini ittihama giden bir iz'ansızlıkdan başka bir şey değildir.

★

Bir Kapıdan içeri...

Ağaçlara sordum :
— Biz görmedik, dediler
Ve gizlediler gözlerini benden.

***

Bir kapıdan içeri girdim;
Güneşi kaçırmışlar gökten.
Sormadım,
Yalnız iştahla yediklerini gördüm!..
Yolcu bir kuşa rastladım;
Ötmek için çırpındı.
Belli ki sormadan söyliyecekti,
Söliyecekti, fakat rüzgâr esti.

***

Eski bir mezarlıktan geçiyordum;
Eğilmiş mezar taşları
Ölülerin dedikodusunu yapıyorlardı.
O kadar dalgındılar ki,
Beni görmediler.

***

Karanlık bahçelerde sükûttu esen,
Uykulu havasında bu şehrin.
Caddeler tahayyüle dalmış;
Acaip makinelerin rüyasını görüyorlardı.
Geceyi, yolda beni bekler buldum
Şafaktan bir haber yok.
Sabaha ulaşmak için atıldım,
Sualim bende kaldı.

SUAT TAŞER

KÜLLÜK

(Başı 2 de)

Bizde efkârı umumiye fideliği toprağa atılan tohum soysuzlaştığı andan itibaren itibarını kaybetti. Tezadları, acaiplikleri sokaklara dökülmüş ağaç dalları gibi herkesin gözüne battı ve ayaklarına dolaştı.

Dünkü fideliğin dekoru, bir cami avlusunun, mezar taşları ile, tabut ve teneşir, şadırvan, servi, büyüyen dikenler arasında doğar, büyür, yaşar ve ölürdü.

Doğdukları zaman adları kulaklarına sesden bir çivi ile mıhlanan insanlar ölüp cenazeleri musalla taşlarına konuncaya kadar kahvenin telyesinde, nargilenin dumanında tek bir his duyardı: Yaşamak korkusu tek bir zevkin hayaline dalardı. Ölüm.

Dünyayi ölüm dekoru arkasından gören insan için hayal ancak ahretin ufuklarını seyrede ede güzelleşir. Her şey ona bu ıstırablı misafirliğin bir an evvel nihayet bulması için ümidler verir.

Bizim kahve, bizim çınar altı asırlarca böyle yaşadı. Başka türlü olabilir miydi ki... İlim diye ilmihalı, fikir ve felsefe diye «itikatları» fikir hayatının rehberi yapan bir memlekette karşılaşacağınız efkârı umumiye hayattan uzak soluk ölüm renklerinden başka ne olabilirdi.

Asırlarca iman ekdik, ölüm zevki biçtik.

Bugün artık ölçülerimiz tam aksinedir. Ölüm zevki yaşamak hakkı hâkimdir. Ancak yaşamak için ölümü güzel görebiliriz.

İman yerine müsbete inanıyoruz. Fikrin ve felsefenin rehberliğine inanıyoruz.

Hayatı, san'atı bu zaviyeden seyredebiliyoruz. Ölüm düşüncesine bir tabut gibi ruhları sımsıkı sardığı ve teneffüs imkânı bırakmadığı devirlerde fikrin ve san'atın bir sinek vızıltısına benzemesi tabiidir.

Bol bol hayata, bol bol halkın ruhuna dönerken artık efkârı umumiye fideliğinden gürbüz bedenli bol meyvalar, esans çiçekli nebatlar bekliyoruz.

Sadri ERTEM

Şöhret ve kıymet

(Başı 12 de)

de «Alkış» tır. Bu alkış, verdiği sarhoşluktan hakikî kıymetlerin genişliğine ve derinliğine doğmasına mâni olmuştur.

Aşağı yukarı bizde bütün edebî hareketler grupla ve dostlukla meydana gelmiştir. Muayyen bir mecmua etrafında toplanan her hangi bir edebiyat nesli, fırsat buldukça birbirini övmek işini yapmış ve dolayısile istidatların gurura boğularak çalışma işlerini aksatmaları gibi kötü bir neticeyi doğurmuştur.

Bu alkışa aldırmadan yürümek veya tatbikatını yaptığı her hangi bir sahadaki orta dereveli muvaffakıyetine aldırış etmeden en muvaffak olacağı sahayı seçmek herkesin kârı olacaktır. Şayet Köprülü ve Mehmet Behçet Yazar edebiyat tarihine ve muallimliğe, Hamdullah Suphi hitamete sapmak zekâ ve keskin eszişi göstermemiş olsalardı, manzum Nasrettin Hocayı mı, Buhurdan'ı mı, yoksa Hamdullah Suphi'nin, zamanının bütün mecmualarında yer alan şiirlerini mi hatırlıyacaktık?

3 — Zamanlarında kıymet olmadıkları halde hususî olarak isimlerini duyurmuş şahısların bu duyurma sebeplerini araştıracak olursak hakikî şöhretlere çatmanın ve olur olmaz şeylerden münakaşa çıkarıp, neticeyi küfür ve şahsiyata çevirmekle bitirmenin de bu âmiller arasında olduğunu anlamak güç değildir.

Bizde edegelen bir usulle, davanın bir köşesinden yakalayıp teferruatla uğraşmak ve işin esasile içten alâkadar olmamak kari zümresini büyük lâflarla iğfal etmek de daima görülen şeylerdendir. Bu bilhassa Arapların Halet Turet fehvası güdülerek kavga çıkarmak tabiî görülürse, bu tarzda meşhur olmak da gayri tabiî bir hal olarak karşılanmaz. Fakat zamanlarında alkış toplamış bu acemi aktörlerin hangileri bir sonraki nesile intikal etmişlerdir.

Zaman baltası hakikaten onları öyle budamıştır ki... Bu ediplerin şöhretlerinin hakikî kıymet olarak vücut bulmasına imkân bırakmamıştır. Hani Hacı İbrahim efendi? Hani Konsilitçi Asaf?

***

4 — Yaşlara ve seviyelere hitap ederek duyulmuş muharrirlerin tabiîdir ki kıymet olarak göz önünde bulundurulması caiz olamaz. Kanlarının heyecanı, kalplerinin ateşi normal bir hadde giren ve mantıkî ölçüyü kullananlar acaba bunlara şöhret gözile bakacak mı? Çok tabiîdir ki hayır!. Bugün Mehmet Celâl'i, Saffet Nezihi'yi, Vecihi'yi, Fatma Aaliye'yi okuyor muyuz?. Bürhan Cahit, Ethem İzzet,, Karakurt 16 - 22 yaş ölçüsünü aşabiliyorlar mı?.

5 — Muayyen inkılâplar ve değişen nesillerin yadırgadığı muharrirlerin yerine geçmiş ve dolayısile «Yokluk» yüzünden üç beş kişi tarafından tanınmış muharrirleri, şairleri, hakikî bir edebiyat ölçüsüne vurursak ne kadar hafif oldukları meydana çıkar.

Yıkılan aruzun yerine geçen hececilerden bugün Yusuf Ziya ve Orhan Seyfinin mahdut olan âlem, kelime ve buluşları bizi memnun edebiliyor mu?. Kendi sahalarında yetişen Ahmet Kudsî, Kemalettin Kâmi varken onlar okunur mu?.

Acaba arapça ve aruz tefessüh etmeseydi onlar meydana çıkacaklar mıydı?

Meydanı boş bulup yerleşenler ve dolayısile isimleri duyulanlar arasında, teşekkül eden Avrupaî mânada edebî nevilerimizde nümune verenler de vardır. Fakat bunların yaptıkları ne kadar kudretsiz işler olsa bile, «İlk» lik bakımından şayanı takdirdirler. Meselâ tiyatronun «İlk» lerinden Ali Haydar'ın piyesleri bu bakımdan göz önünde bulundurulabilir; hattâ bugünkü ölçü ile tarihe ve müzeye mal edilmiş gözile bakılarak yadırganmıyabilir.

Edebiyatımızın her cephesine bakalım: Şinasi, Namık Kemal, Recai Zade, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Halide Edip, Yakup Kadri, Falih Rıfkı neden duruyor da diğer yüzlerce isim acaba duramıyor? Sebep basit: Haksız şöhretlerin karşısına dikilen zaman hükümleri pek amansız. Hacı İbrahim efendinin de sesi zamanımıza kadar gelmiyor.

Baha DÜRDER

Fasa Fiso

«Yaban» a dair

Memleketin en kuvvetli muharrirlerinden Yakup Kadri, «Yaban» eserinden dolayı hücuma uğradı. Hasta, hakkında yazılanları bile okumıyacak derece hasta olan Yakup Kadri'nin müdafaasını biz yapacak değiliz. Kendisi ve eserleri bu işi fazlasile yapmağa kadirdir.

Yalnız, hücum edenleri ve ettirenleri görüyoruz da, Yakup Kadri'nin «Yaban» münasebetile yaptığı «Kültürsüzlük» ithamının ne kadar yerinde olduğunu söylemekten kendimizi alamıyoruz.

Mesele ne imiş, efendim? Yakup Kadri «Yaban» eserinde bir köyü fena göstermiş. Binaenaleyh bütün Türk köylüsüne ve binnetice Türk milletine hakaret etmiş.

Mantık hoş değil mi? Lâkin Yakup Kadri'nin muarızları, ona hücum etmekle bir Türk muharririne ve binaenaleyh bütün Türk matbuatına hücum etmiyorlar mı? O halde onlar da «Haini vatan» dır.

Hem mütearrızları ve müşevvikleri birer birer ele alırsak, içlerinde hariciye mesleğinden bir takım münasebetsizlikleri yüzünden çıkarılmış, istiklâl harbi esnasında Anadoluya seciyesizliklerinden dolayı kabul edilmemiş, müşevveş hareketleri ve neşriyatları yüzünden haklarında tahkikat ve takibat yapılmış, kültürsüzlük ve cehaletleri eserleri ile tesbit edilmiş ve hattâ dayak yemiş sahte pehlivanlar mevcut olduğunu görüyoruz.

Bu meselede Yakup Kadrinin bir tek hatası vardır. «Yaban» eserinde, mevzu olarak köyü değil, bu sınıf üdebayı alacaktı.

H A M L E

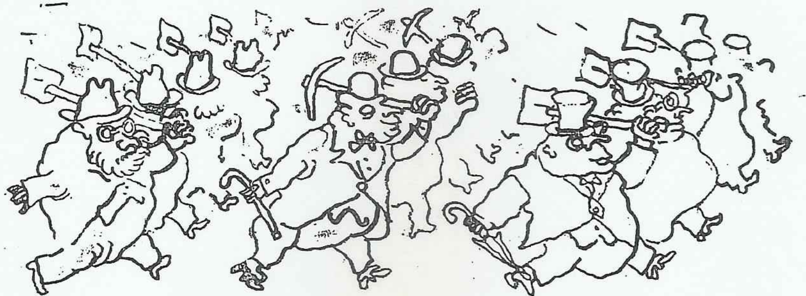
Müessisi : **Celâlettin EZİNE**

«Hamle - müessisi: Celâlettin Ezine» isimli yeni bir mecmua çıktı. Daha çıkışının ikinci günü, ikinci tab'ı yapıldı. Aradan üç, beş, on gün geçti, fakat henüz üçüncü, beşinci, onuncu tabıları çıkmadı. Bu cidden acınacak bir haldir. Zira, Hamle - müessisi: Celâlettin Ezine» mecmuasını okumamak hakikaten büyük bir noksandır. baş yazısında «Hamle - müessisi: Celâlettin Ezine» mecmuanın proğramını şöyle tesbit ediyor: «Ahenksizlik ahengimiz olacaktır».

Filhakika «Hamle - müessisi: Celâlettin Ezine» de Hamle mecmuasının müessisi Celâlettin Ezine'nin imzasına ön kapakta beş, bu kapağın içinde bir, birinci sahifede iki, üçüncü sahifede bir, altıncı sahifede bir, onuncuda bir, yirmi ikincide bir, yirmi üçüncüde C. E. şeklinde iki olmak üzere ondört defa tesadüf ediyoruz. Bundan başka bir kaç muharririn de ayni nüshada müteaddit imzalarını gördük. Fakat Celâlettin Ezine belki kızar, onları müessesesinden atar diye kimler olduğunu söylemiyeceğiz.

Lâkin diyeceksiniz, kendisi görmez mi? Emin olunuz görmez. Onun kendinden başkasını görmeğe tahammülü yoktur.

Gençleri teşkilâtlandıralım deniyor, örnek istiyoruz.

Evvelâ ihtiyarları teşkilâtlandıralım !

(Karikatür Abidin)

NECiP FAZIL TARZINDA

KAHVE

İsmihaslar üzerinde konuşmak mutadım değildir; sevdiğim ve saydığım bir dostun dediği gibi san'at küheylanı kahvede şahlanır. Küllük Akademiyası başlıklı yazım bu muhteşem şahlanışın en sade örneği.

Özengisi kopuk şair taslağı boş kafasını, hâşâsı yoluk mimar bozuntusu maketinin fısıltısını, gemi azıya almış musikişinas azmanı çığırtma melodisi öğüren radyoyu kahvede dinler. Bu sahanın iffetini titiz bir cokey edasiyle muhafaza gayretini ötedenberi güdenler san'atkârın sahasında dört nala at koşturduğunu gördükçe kahveye hayran.

Nal çivisinden gümüş bileziğe, yem torbasından gaz maskesine kadar her mataın menşei ve mahreci bu. Tiryakinin kederi kahvesizlikten, muharririn açlığı kahvesizlikten, şehir mekanizmasının azılı çiftesi kahvesizlikten.

Dünya ölçüsünde bir nizam vadeden kahvenin hakikî bir kriz entellektüel doğuracak muhasebesi nerede?.. Nerede o kuvvet ki kahveyi haraya çevirsin?..

O kuvvet yolda.. O kuvvet gelecek.. Fakat göreceği manzaranın dehşetinden ürküp kişniye kişniye geri dönmezse...

ÖLÇÜ : Kahve herşeydir.

Necip Fazıl KISAKÜREK

YİNE KAHVE

5 inci kol her memlekette en hassas noktaları zayıflatmağa çalışır.

Acaba kahvelere karşı yapılan taarruzların mahiyeti nedir?

Gençleri kahveden ayırmakla her propagandaya müsait bir saha mı elde edilecek?

Gençlik uyanıktır, ve bu manevralara lâkayt nöbet bekliyor.

BAY Ş. DAĞ

Pek muhterem ressamlarımızdan Bay Şefket Dağın meb'usluğa seçildiğini öğrendik.

Câmi içi manzaraları ile şöhret kazanan kıymetli san'atkârın bundan sonra millet meclisinin içini temsil eden resimlerini bekliyebiliriz.

MÜŞTERİ

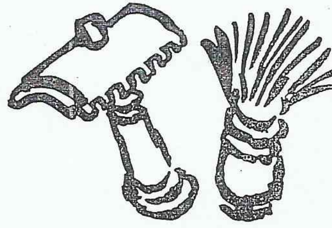
Ressamlarımızın en esaslı müşterisi olan verem, Mithadı da aldı götürdü.

Sıra kimde?

2 inci MÜŞTERİ

Ressamlarımızın ikinci esaslı müşterisi olan Bakırköy tımarhanesi bir genç arkadaşı daha aldı götürdü.

Sıra kimde?

ÖNSÖZ!

... Fakat eskinin yenisi olduğu gibi, yeninin de eskisi vardır.

★

Edebiyatımızın bütün çoraklığına rağmen, burnumuz Kaf dağındadır. Kendimizi dev aynasında görüyoruz.

★

...«HAMLE» bu fuzulî hayranlığın önüne geçmek için çıkıyor.

★

... Bu da önsözün sonsözüdür.

«HAMLE»

Müessisi: CELÂLETTİN EZİNE

Edebiyatda, San'atda, Fikirde, İlimde

YIL : 1 SAYI : 1

ŞAİRİN MEVKİİ

Eskiden, şairin cemiyet içinde yüksek, mümtaz bir şahsiyeti vardı.

Sözle musiki arasında bir lisan konuşan bu ahenk sihirbazı etrafında daima bir hürmet havası bulur, söylediği dinlenir, sözü tekrarlanırdı. Bugünkü cemiyette ise şair, söylediğinin manâsını kendisi de anlamayan bir meczub, bir mütereddi vaziyetine düşmüştür.

★

... Netekim, bugünün genç şairlerinin cemiyette bir türlü kazanamadıkları mevkii, karün takdir ve hürmetini geçen nesilden gelme hakikî şairler hâlâ muhafaza ediyorlar : İşte Yahya Kemâl.

Onun her yeni manzumesi bize enginlerin havasını teneffüs ettiren, muhitimize biraz renk ve ışık dağıtan bir âlemin ufuklarını açabiliyor. Ve biz bundan hâlâ zevk alıyor, heyecan duyuyoruz.

★

Üstâd şairin «Akşam» da intişar eden her yeni manzumesi bir ikincisi neşroluncaya kadar içimizde yaşıyor, hafızamız onu bize vakit - vakit terennüm edip duruyor. Niçin? Çünkü Yahya Kemal gerçekten şair ve sözü her zaman şiirdir.

★

Şüphe yok ki...

«BİR SIR GİBİDİR İLÂH OLDUĞUMUZDAN» diyen bir şair, insana bazan ilâh olduğunu vehmettiren sırrı, şiiri gerçekten anlatmıştır.

Ve şüphe yok ki :

«GEL KURTUL O DAR VARLIĞININ HENDESESİNDEN» mısrâının mübdi'i ile :

«YAZIK OLDU SÜLEYMAN EFENDİYE!..» Sözünün sahibi cemiyette ayni yeri işgâl edemezler.

Yoksa, maazallah, Süleyman eefndiye değil, Türk şiirine yazık olur.

Münis Faik - OZANSOY «Çığır» Sayı: 92.

PEYAMİ SAFA TARZINDA

HÂDİSELER ARASINDA :

KAHVEHANE

Şair bir dost bir yazısında kahvelerden bahsediyordu. Büyük bir isabetle takririne hayran olduğum ölçüsünü buraya alıyorum: Kahve herşeydir.

Tanzimat ona Kahvehane dedi. Ukala meşrutiyet, yarı münevverin züppe temayülüne uyarak Kıraathane adını taktı. Bugün sadece kahve diyoruz. Hakikatta o bütün felsefî ekollerin yatağı, riyazî düsturların beşiği, edebî cereyanların vadisidir. Meşhur Yunan filozofu Sokrat derslerini, dolaşarak açık havada takrir ederdi. Meşhur Yunan tabibi Bokrat hekim, hastalarını ayakta ve meydanda tedavi ederdi. Açık hava, meydanlar, bahçeler yani kahve felsefesinin rahim maderi oldu.

İki senedenberi bu sütunda belki bin defa tekrarladım ki kahve; talebesinden ırgadına, profesöründen balıkçısına kadar liberal - antiliberal, nasyonalist - antinasyonalist, faşist (Musolini beni muhafaza buyursun) - antifaşist doğmaların öz anasıdır.

Maarif Vekâleti kahvelerle mücadele edeceğine o zavallı mekteplerini birer kahveye çevirsin. O zaman seyredin san'at dünyasının ikbalini!.

Asaf Hâlet Çelebi Tarzında

KAHVE (*)

Kahvenin doğduğu yer Habeşistanmış, sonra cenubî Amerikaya gidenler değişip melezleşmişler. Hakikaten Muka (Muhâ) kahvesi denilen ve asıl Yemenli olmayıp Habeşli olan kahve zenciler gibi ekşi rayihalıdır.

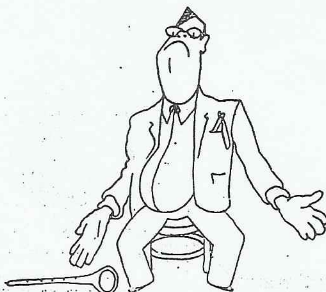
Halbuki cenubî Amerikalılarda İspanyol kanı ilk hamlede anlaşılır; onlar tatlıdır. Yine meselâ Martinik kahvesi de yarı ekşi, yani yarı melez (martinikli) dir. Bundan şu neticeyi çıkarıyorum ki nebatlar da artık insanlaşmak mecburiyetini anlamışlar ve dört elle terakki, tekâmül, medeniyete sarılmış gidiyorlar.

Bir kaç milyar asır sonra kahvelerin insan olacağından korkuyorum. O zaman yalnız kahveler değil çaylar, incirler ve bademler de insan olacaktır. Artık yere çakılı durmaktan vaz geçecekler, kökleri yavaş yavaş birer ayak olacak, şu şekilde birer tasnife tâbi olacaktır: **Kahve - insan, çay insan, badem insan, incir insan...**

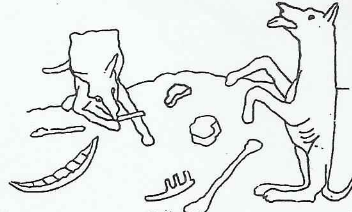
Kahve - insan'lar, şimdi cebime koyup ara sıra kıtır kıtır yediğim dedelerinin bu hazin maceralarını acaba bilecekler midir?

Eğer dünya bir kaç milyar sene yaşarsa karalar, denizler bugünküler gibi mi kalacak; bütün bunları o kadar çok düşünmüyorum ama **kahve - insan**'ların kahve içip içmiyeceklerini daha ziyade mera kediyorum.. **Asaf Halet ÇELEBİ**

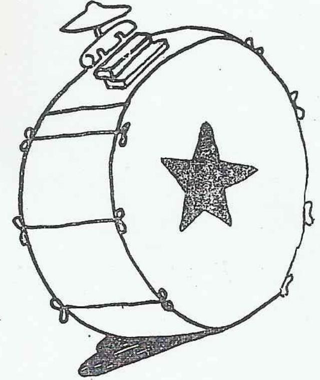
(*) Tarafımdan yazıldı.

Falcı

Lokanta

Doçent

(Karikatür : Z. Güvemli)

Halk Tiyatrosunun Esaslarını Ararken

(Başı 6 da)

rını ihtiva ederler. Bu, büyük bir sıhhatle öyle bir cemiyeti temsil eder ki, onda kast zihniyetinden doğan kibir, aşağı görülen sınıflarla hiçbir temasa müsaade etmez ve hüküm süren egoism, ferdî köşelerde inzivaya çekilmeyi icap ettirir (7)..

«Bugünkü tiyatro binalarına karşı doğan antipatinin menşeini bu suretle tesbit ettikten sonra demokratik, halkçı bir tiyatro binasının esaslarını da şöylece hülâsa edebiliriz : «Bu tiyatroda bütün sosyâl farklar kalksın ve oturacak yerlerin bir arada oluşu temsilde hazır bulunan ve iyice birleşmiş bir kollektivitenin teşekkül ettiği intibaını versin. Esasen bu şartlar artistik sansasyonlara fevkalâde müsaittir. Zira neşe ve heyecan artık hiçbir engele rastlamaz, derhal bütün halka sirayet eder ve yayıldıkça büyür. Her seyirci kendi hislerinin ifadesile orada bulunanların heyecanlarına yardım eder. Ve herkesin cuşu huruşu öbürünkünü kuvvetlendirir. Virgilius buna işaret etmiş ve **Georgiques**'lerin en meşhur bir pasajında şöyle demişti: «**Tiyatronun sıralarında halkın ve senatonun alkışları biribirine karışıyor ve biribirini kuvvetlendiriyordu** (8). Demek ki, bir halk tiyatrosunun plânı, müellifin fikrinin bir anda bütün seyircilere yayılmasına imkân bırakacak bir şekilde çizilecektir. Kollektif bir sanatin maksadı da bundan ibarettir. Bu da antikitedeki açık hava tiyatrolarına benziyen tiyatrolarda temin edilebilir (9). Hakikî halk tiyatrosunun en tam, en tesirli ve en artistik modelini bize eski Yunanistan'daki antikite tiyatrosu verir (10). Firmin Gémier de, hayatının son yıllarında 2500, 3000 kişiyi alabilecek bir halk tiyatrosu kurmayı tahayyül ediyordu (11), (12)».

Halk tiyatrosunun şekil ve mahiyetini bu suretle göz önünde bulundurduktan sonra bu tiyatronun esasını şöylece tesbit edebiliriz :

a) Halk tiyatrosunun birinci şartı, halka bir istirahat, bir dinlenme yeri olmasıdır. Bütün gün yorulan insanlar akşamları orada maddî ve manevî bir istirahat bulmalıdırlar.

b) Halk tiyatrosunun ikinci şartı, halka, temiz, tükenmez bir enerji kaynağı olmasıdır.

c) Halk tiyatrosunun üçüncü esaslı şartı da, insan zekâsına birer rehber olması, şuurları aydınlatan bir ışık tutmasıdır (13).

Böyle bir halk tiyatrosu, sahne tekniği bugünkü kapalı tiyatroların ayni olursa, fonksiyonunu mükemmel bir şekilde yapamıyacaktır. Tekniğinden ilk istifade edilecek sanatler, orta oyunu ve köylü temsilleridir. Orta oyunu, teknik itibarile bugün en ihtilâlci sahne adamlarının bile tamamen elde edemedikleri bir sahnenin hususiyetlerini taşıyor. Fakat biz bunları söylerken, her defasında karşımıza bizi muhafazakârlıkla, hattâ, tarihî cereyanı içinde fonksiyonunu tamamlamış bir şeyi diriltmiye kalktığımız için mürtecilikle ittihama kalkışanlar oldu. Bugün ise muarızlarımıza yepyeni bir hâdiseyi, düşüncelerimizin kuvvetini ispat eden bir vesika olarak gösteriyoruz:

O da şu : Köylü temsillerinin de orta oyunun da olduğu gibi iki mühim karakterinden başka üçüncü bir hususiyeti daha var ki hiç bir itiraza meydan bırakmıyacaktır.

1 — Bunlar halk tarafından ve halk için verilen temsillerdir.

2 — Sahne, dekor, hattâ makiyaj gibi şeylerden vâreste oldukları için, en ihtilâlci sahne adamlarını hayrete düşürecek bir teknik yeniliğe sahiptirler.

3 — Anadolunun kuş uçmaz, kervan geçmez mıntakalarında bile **bugün** hâlâ yaşamaktadırlar.

Bu mühim hâdisenin memleketin muhtelif mıntakalarında ayrı ayrı tetkiki, oyunların mevzularının, tiplerin vesairenin ilmî bir şekilde tesbiti lâzımdır. Bunun için bu işe ayrılmış ekipler çalıştırmak icap eder.

Hüsamettin BOZOK

---

(7) Paul Gsell, «Théâtre Soviétique».

(8) Paul Gsell, «Théâtre Soviétique».

(9) A. Perret.

(10) Maurice Pottecher.

(11) Saint-Georges de Bouhélier.

(12) Maksadımız burada doğrudan doğruya sahne şekillerinin muhtelif devirlerde aldığı şekli tetkik olmadığından yukarıdaki pasajı, mevzuu ile alâkası dolayısile Yeni Adam gazetesinin 259 uncu sayısında çıkmış olan tiyatro, halka git! adlı tetkikimizden aynen alıp buraya geçiriyoruz.

(13) Romain Rolland, *Le Théâtre du Peuple.*

Tezkereci Habip Efendi

(Başı 12 de)

yor: Serveti Fünun bize Garbı tamamen getirmişti. «daha Serveti Fünundan 5-6 sene evvel bu işi en ziyade cesaretle yapmak isteyen Beşir Fuat idi» mademki Beşir Fuat Serveti Fünundan evveldir şu halde onu niçin Serveti Fünundan sonra ve sanki Serveti Fünunun bir peyki imiş gibi müdafaa ediyor! Bundan başka Tezkerecimiz şahsiyetleri sosyolojik metot ile izah etmemek sonuna kadar musırdır. Beşir Fuadın intiharını araştırmak lüzumunu görmüyor ve Ahmet Mithat Efendinin klişelerini aynen alıyor: «Ahmet Mithat Efendinin Beşir Fuat Beye ait eserinde pek iyi tahlil ettiği gibi intiharı materyalist fikirlere mağlûp oluşundan başka birşey değildi.» Dünyada bu tezkere kadar ilim düşmanı bir edebiyat tarihine tesadüf etmek mümkün değildir zannediyorum. Tezkereci liselerin son sınıflarında okutulan klâsik «İntiharın sebebi» bahsini olsun bilmiyor. İçtimaiyata o kadar düşman, bu ilimden o derece bihaberdir...

Kitabı yine çeviriyorum: Yahya Kemal! Bu zata göre Yahya Kemal açık türkçe ile de bir iki şiir yazmış esas itibarile an'aneye bağlı ve bu an'aneyi fevkalâde bir muvaffakiyetle - taşıdığı mazi hasreti yüzünden - devamı ettiren çok kuvvetli bir şairdir. Yahya Kemalin ehemmiyetli olan ve kendisine usulü aşılayan Garb kültüründen yalnız bir tek cümle ile bahsediliyor. «Pariste kaldı orada kuvvetli bir edebî kültür aldı». Hoca İshakın Garblılığı Yahya Kemalinkinden daha şa'şaalı bir lisanla anlatılmıştır: «Garb ilimlerini memleketimize nakil hususunda daha geniş mikyasta ve daha mütenevvi surette hizmet etmiş ve Garbı Şarka nakil işini âdeta tedvin etmiştir...» Yahya Kemalin Garb kültürüne rağmen niçin ve nasıl Şark'ı benimsediğini, - Yahya Kemalin kuvveti ve orijinallığı buradadır - anlatan bir tek satır mevcut değildir. Yalnız onun şiirlerinden parçalar ve her parçanın altında bir saçma: Niğboludan kaçan Ehlisalibi, Akdenizde heybetile yüzen donanmayı o da gözlerile görmüştü» yahut «Yunan esatirinin rengin şeffafiyetine girerek bâkireler ve aliheler âleminin füsunundan tereşşüh etmiş nağmeler dinledi» gibi şiirin okunmasile anlaşılabilecek bir takım mânasız cümleler... Ve Yahya Kemalin şiirlerile bu cümlelerin doldurduğu bir kaç sahife «Yahya Kemalin edebiyat tarihindeki mevkii» oluyor. Türk şiirinin belki de en ehemmiyetli siması olan ve «Kökü mazide olan âtiyım» mısraı ile Türk san'atkârına takip edeceği en doğru yolun anahtarını vermiş ve bir çığır açmış bulunan muğlak ve büyük Yahya Kemal bu gibi Tezkerecilerin elinde bir orta mektep çocuğunun kaydedebileceği satırlarla kepaze mevkiine indiriliyor. Yahya Kemal gibi bir şahsiyetin izahını yapmanın ne derece güç bir iş olduğunu ne kadar geniş bir kültüve bağlı bulunduğunu anlamak için (İnsan) mecmuasında Sabahaddin Eyüpoğlunun yazdığı «Frenkten Türke Dönüş» makalesini okumak kâfidir.

Edebiyat tarihi bir ilimdir ve her ilim gibi onun da bir metodu vardır. Objektifliği olmıyan, orijinal tasnifler keşfedemiyen, sosyolojiyi bir sosyoloğ kadar bilmiyen, tarihe vakıf olmayan, Garb lisanı bilmiyen bir kimsenin edebiyat tarihinde hiç bir kıymeti mevcut olamıyacağı âşikârdır. Çok kültürlü - çok malûmatlı demiyorum çünkü bu başka bir şeydir. - ve ilmin hudutları içinde düşünmeye alışmış bir kafanın mahsulü olacak bir edebiyan tarihine şiddetle ihtiyacımız vardır. Tezkereciliğe kat'i bir nihayet vermeli ve tam mânasile bir *Edebiyat Tarihi* hazırlanmalıdır. Edebiyatımızın terakkisi için yapılması elzem olan en büyük işlerden biri de budur. Objektif, sosyal ve ilmî metotla bir edebiyat tarihi yazılmadıkça Türkiye edebiyatının ilerlemiyeceği muhakkaktır.

Tezkerecinin kitabındaki metotsuzluğu ve ilim düşmanlığını daha fazla isbat etmek için kitap kaç sahife - ve belki kaç satır- ihtiva ediyorsa o kadar yanlış bulup çıkarmak kabildir. Yazık ki bu işe mecmuanın sütunları müsait değildir. Bütün maksadım şimdiye kadar mükemmel zannedilen bir kitabın bir Tezkere olmaktan ileriye gidemediğini göstermekten ibarettir.

Doğan Ruşen AY

Beşir Fuat Kimdir ?

(Başı 4 de)

ların eazımı üdebasını teçhil ediyor» (Mecmuai Ebüzziya sayı 52).

5 — Diğer taraftan Naci **Hugo** tetkikini daha doğru bir tâbirle tenkidini şüphesiz için için alkışlıyordu. Fakat Viktor Hügoyı tenkitte beraber olmakla beraber ayrı hareket noktaları mevzubahisti. Netekim Nacinin **Hugo** hakkında yazılarında merkez sıklet basit estetik kriteryumlar üzerinde döner. Naci de hünerin «Hakikatı, hayal ile tagyir değil tezyin etmek» olduğu kanaatinde idi. O da «Cahilden şair olamıyacağını» söylüyordu. Bununla beraber Naci şiiri ayrı bir fen saymağa kalkıyordu. Ve ona göre şair «insanlara nümunei sefalet göstermiyecek ders ulviyet verecek ahlâkı milliyeyi tehzibe çalışacak.. Dünyanın bir saadeti âbâd kesilmesi arzusunda bulunacak; *halile, lisanile, kalemile buna sai edecek»* ti. Naci «Elfaz»a da ehemmiyet veriyor; lisanın fesahat ve belâgatini ve bunun rolünü tekrar edip duruyordu (Mektubat İstanbul 304, 101 sahife) ilâh..

6 — «**Hügo**» nun doğurduğu edebî sahadaki aksülâmeller yanında, Beşir Fuadın, **Haver**, **Güneş**, **Envarı zekâ** mecmualarında başlayıp **Beşer** kitabına (İstanbul 304) kadar gelen ve **Volter** tetkikile (İstanbul 304) antiklerikal bir istikametin ilk işaretlerini veren vulger materyalizminin doğurduğu ve tipik misâlini Ahmet Mitatın şahsiyetinde bulduğu aksülâmelleri de kısaca hatırlatmak lâzımdır.

Filhakika Ahmet Mitatın madiyunun teçhilinden veya bekanın mevcudiyetinden tutup ruhunun maddiyata muhtaç olmadığı safsatalarını türlü isbat ve müdafaa yolları ile ileri sürmeğe kalkmasının sebepleri başında Beşir Fuat'ın mesaisi geliyordu. Ahmet Mitat ayni kontr haleti ruhiye içinde «Şopenhavr hikmeti cedidesi (304) tafsil ve neşretmişti.. Fakat Ahmet Mitatın bu aksülâmel taktiğini ve akademik seviyesini bilhassa Beşir Fuadın **Volteri** hakkında yazdığı tenkitte bulabiliriz (Tercümanı Hakikat sayı 2539 - 2553)..

Ahmet Mitat burada İslâmcı ve eklektik bir temayül gösterir.

7 — Sadece mukabil hareket noktalarını vermekle iktifa ettiğimiz ve derleyip toplamağa çalıştığımız bu aksülâmellere karşı Beşir Fuadın verdiği cevaplar ve mukabeleten yazılanlar meselenin daha geniş bir çap almasını ve bilhassa yerli sahaya kaymasını mucip olmuştur. Aslında dağınık ve karışık olan bu cevaplar bize lâzım noktalar bakımından şöylece hülâsa edilebilir:

A — Beşir Fuada göre «Efkârın atik ve cedit diye taksimi» tecviz edilemiyeceği gibi, güzel - çirkin mugalatasile de işin içinden çıkılamazdı. Efkârı hata ve sevab olarak iki cepheye ayırmak lâzımdır.

«Efkâr» gibi şiir de «Hadimi hakikat olursa makbul, tağlit ezhanı mucip olur ise merduttur.»

Böyle bir bakış, Beşir Fuadı, eslâf ile beraber edebiyatı cedideyi inkâra götürüyordu. ve ilâh..

B — Fakat edebiyatımız bu inkâra müstahak hale nasıl ve niçin düşmüştü? Bu sualin cevabı o devirde verilemezdi. Mamafih Beşir Fuat, zımnî ve dağınık ifadelere kaçmakla beraber, fikir ve san'at hayatımızın donukluğunu ve geriliğini her fırsatta işaret etmekten çekinmemiştir.

«Neşri Maarifin» çok dar bir çerçeve içinde kaldığını - bir mektubunda «Risalei mevkuta için, hem iyisi için, itimat olunacak karilerin miktarı 200 adedini tecavüz etmez.» diyordu - , «% 1 kişinin bile» okuyup yazma bilmediğini tesbite çalışıyordu. Bu cehalet nereden gelebilirdi? Hiç olmazsa yarı yarıya «Zaruret ve sefaletten» gelebilirdi. Fakat bu zaruret ve sefaletin karşısında kahbece «Dimağlarını usulü mükerrere kaidesine tevfikan tutulmuş bir defter halinde nısıf kürreteyni efkârı zatiye ve kanaati vicdaniyelerine ve diğer nısfı ise muhataplarının mahzuziyet ve muhabbetini isticlaba tahsis eden erbabı fetanet» az mı kabahatli idi! ve ilâh...

C — Bu halde ne yapmak lâzımdı? Eazımın zuhuruna bel bağlamak, devayı lisan meselesinin hallinde görmek veya fatalizmle meseleyi kapamak hastalığı izale değil teşdit etmekti. Devrin şartları içinde muasır müsbet kültürle ünsiyeti fazlalaştırmaktan başka çare yoktu. Böyle bir vaziyet içinde, san'atkârımıza da realist olmak düşerdi. San'atkâr hiç bir vakit hakikatten ayrılmamalı idi. Hakikat ise müsbet ilimlerle, riyaziyatla kısacası «Fenle» olan alâka ile tebellûr edebilirdi. Binaenaleyh şair bile «Bahsolunacak şeye ait malûmatı hakikiye ve ciddiyeyi haiz olmağa dermeyan olunacak fikirlerin manidar ve muvafık hakikat olmasına itina» etmeğe mecburdu, ve ilâh.. (Beşir Fuadın bu huststa fikirleri için bilhassa Tercümanı Hakikat ve Saadet gazetelerini 303 - 304 senesi kolleksiyonlarına bakınız).

8 — Gittikçe büyümek istidadını gösteren bu velûd mesai ve münakaşalar devam ede dururken Beşir Fuadın birdenbire intiharı hâdisesile karşılaşırız; (5 Şubat 1887 gecesi).

Başlı başına bir haile olan bu intihar vak'asının piskopatolojik seyri ve teşhisi bize düşmez. Fakat derhal ilâve etmek lâzımdır ki, vak'a ne Beşir Fuadın Ahmet Mithata bıraktığı mektubta yazdığı bir irsiyete hele ne de Ahmet Mithat ve İsmail Habibin zannettikleri gibi (!) materyalistlikle izah edilebilir.

Ne olursa olsun bu ölümle Türk tefekkürü bir çok işler yapmış, bir çok işler yapması mev'ut henüz 35 yaşına varmamış bir rüknünü kaybediyordu.

Beşir Fuadın neler yaptiğını hülâsaten belirtmeğe çalışmış bulunuyoruz. Buna ilâveten neler yapacağını yapacaklarından bir kısmı da olsa - kendi ağzından dinlemek hiç de lüzumsuz olmıyacaktır:

«Şimdilik teracüm ahvalini yazmak niyetinde bulunduğum eazım Ogüst Kont, Litre, Klod Bernar, olacaktır. Şairlerden büsbütün vaz geçmek istemediğimden bu teracümi ahvale Emil Zola'nınkini ilâve edeceğim. Bugünlerde «Beşer» in ikinci cüz'ü tabolunuyor. Üçüncü ve son cüz'ünün itmamından sonra Herbert Spenser, Ribo, Löturno, Polan nam zevatın asarından iktibas ederek bir mebhası ruh yazacak..» ilâh.

9 — Beşir Fuadın karşılaştığı aksülâmeller yanında doğrudan doğruya tesirleri belki geniş bir kadro arzetmez, fakat onun meselâ Nabi zade üzerinde tesiri asla kabili inkâr değildir.

Diğer taraftan Hâmid ve Ekreme hücumların bir cephesinde onun âmil olduğu muhakkaktır (Salâhi). Bundan başka hemen müteakip senelerde Zola'dan Nacinin «Terez Raken» tercümesi (Muallim mecmuası 305) Rüştünün Canlı Cenaze (307), Feyezan (307) tercümeleri.. ilâh. Bu tesirin in'ikâsları olarak sayılamaz mı?

Bütün bunlarla beraber Beşir Fuadın asıl müessir rolü hazırladığı zemin itibarileđir. Filhakika materyalizm ve realizm onun mücadelesi sayesinde vuzuha doğru gitmiş, ve sonraları mütenevvi karakterlerle yerleşme imkânları bulabilmiştir (9).

10 — Neticemiz nedir? Zannımızca bu belirmiş olmakla beraber, tekrar etmek lâzımdır ki **Beşir Fuat Türk tefekküründe ilim, felsefe ve san'at sahalarında bulabildiğimiz bir kaç mühim şahsiyetten biridir. Hattâ ona fikir ve san'at tarihimizde de bir «Mübeşşir» rolünü vermek yanlış olmaz. Zira Beşir Fuat İmparatorluk şeraitine has ideolojik tefessüh zamanında görebilmiş ayni zamanda gelecek devir için de inkılâpçı sıfatına lâyık görüş zaviyelerinin ilk temellerini atabilmiştir.**

11 — Beşir Fuat hakkında bu hülâsayı tamamlarken biyografi ve edebiyat tarihimizin tezkereci karakterlerini işaret etmekten kendimizi alamıyoruz. Kanaatimizce edebiyat tarihimizin materyel ve metottan uzak iddia ve tesbitlerine kurban gitmiş devirlerle beraber şahsiyetlerden biri de Beşir Fuadımızdır.

İlk defa ondan bahseden bir eser olarak Ahmet Mithatın evvelâ Tercümanı Hakikat'te tefrika edilip sonra ayrıca bastırılan Beşir Fuad (304) ı tamamile indi hükümlerden ibaret bulunmaktadır. Bursalı Tahir, Beşir Fuat hakkında bir kaç satırı kâfi görmüş, yalnız bu hükümlere onun eserlerinin eksik ve yanlış bir listesini ilâve etmekle kalmıştır (Osmanlı müellifleri 333 sahife 105).

Fakat asıl korkunç alâkasızlığı edebiyat tarihlerimizde görebiliriz. İsmail Habib, Ahmet Mithat (Efendi) ağzile onu karakterize etmeğe çalışmış (Edebî yeniliğimiz 932, sahife 205), Ağâh Sırrı Beşir Fuadın son iki eserine «Ciddî tetkik» deyip geçmiştir (Edebiyat tarihî dersleri 934 sahife 359). Mustafa Nihat ise onun farkında bile değildir. (Metinlerle muasır Türk edebiyatı tarihi ikinci cilt sahife 148, 396). Bunların tekrarı olan diğer edebiyat tarihleri ayni alâkasızlıklar'malûldurlar.

L. ERİŞÇİ

---

(9) Her iki cereyanın seyri üzerinde ayrıca duracağız.

YEDİ TEPE

(Başı 13 de)

balıkçılarla pençeleşir, balıklar boğucu son ının rüzgârı ile.

Müşterilerin balıkların ve balıkçıların ağzı tır, hep birden fiat verirler, akşamın o saa- e Yorgodan başka insanı avutacak kimse

Evliya gibi adamdır Yorgo.

Ben görmedim, anlattılar, Yorgo eroin çe- miş, elâlemin zevkine karışılmaz, isterse çek- alış verişte kusur ettiği görülmedikten a. Nemelâzım?

Muhasara edilmiş şehirler önünde kahra- anlar var ki göğüslerinden sicim sicim kan- r fışkırırken «Geçemezsiniz!» diye haykırır-

Nefes efendi ile Aslan ustaya göre kahra- nlık XVI ıncı asır çinilerindeki lâvicerdin rını bulmaktır. İşte bu kadar.

Olur olmaz işlere vâkıftı. Aslan Usta;

— Ordek veyahut almazsa tavuk yumurta- nın beyazını alıp bir kap içine koduktan nra miktarı kâfi insir südü katacak olursan esele kalmaz, Nefes efendi tasdik eder;

— Kalmaz!

Miktarı kâfi incir südü karıştırdıktan son- a dünyada zaten hangi mesele kalır?

Kırmızı yeşil sarı kâhat çiçeklerle süslü, ar- adan rengârenk ampullerle ışıklandırılmış boy oy şişelerin göklere, tavana doğru yükselişi ocuk oyuncağı değildir, nûranî bir ışık içinde orgonun müşteriye iltifatı debdebeli bir mera- m teşkil eder.

Mermerli, kapısı hayal mayal kırmızı ko- çifeli [illegible] bir oda tasavvur etsenize.

İşte Nefes efendi enikonu sarhoş olduktan sonra böyle bir oda düşünür, rahatlardı.

Dadılara inanacak olursanız:

Yedi Tepenin beton evleri orta ve üst katlıların ektiği bir tohumdan yetişmiş.

Tenekeler, çürük tahtalar; eski vapur dümenleri, otomobil artıkları, saray sütunları, Yedi Tepenin alt kat evlerinde buluşur kucaklaşır ve barışır.

Büyük yağmurlarda çamur nehirleri bayırlardan aşağı evleri sessizce denize iter, bundan dolayıdır ki ev sahipleri ikametgâhlarını kalın iplerle ağaçlara bağlamak âdetindedir.

Teneke damların yağmur altında sesi, ufak çocukların kulak zarını çek kere patlatıp sağırların miktarını çoğaltır.

Uzak ve yakın bütün sesleri ile Yedi Tepe susmuştur, konuşanlar sadece dudak kımıldar, etfaiye arabalarındaki çanla rboşuna çalkalanır.

Sisler içinde batan gemiler kendi seslerini kendileri bile duymazlar.

Sağırlara göre balık şarkıları insan şarkılarına müsavidir.

O şarkılar ki Yedi Tepenin üst katına kadar nâdiren yükselebilir, o şarkılar ki rüzgârsız sıcak günlerde sahte süslü binaların orta katlarına kadar tırmanıp mor gecelikli çıplak omuzlu kadınların kalçalarına varmadan dermansız alt kata düşerler.

Üst kat evlerinin yükselişi güneşi erken batırır.

Beton evlerin bilmeceli sokaklarında kaybolmuş ufak çocuklar gece karanlığında saatlerce dönüş yolunu ararlar.

Şehrin bütün kapıları kapalıdır, beton evlerin içi dışından bile çapraşık.

Üst katlıların malı olan yarı teneke yarı beton apartmanların bodrum katı tabut kokar.

Teodora, bodrumun 2 numarasında ikamet ediyordu.

Teodoranın Nefes efendiyi tanımadan evvel 2 numarada sık sık erkek kabul ettiğini bilirsiniz.

Onu tanıdıktan sonra vaziyet aynen devam etti.

Pederi meçhul bir çocuğa gebe olan Teodorayı Nefes efendi niçin mi sevdi?

Nefes efendi Teodoranın gözlerini görmüştü de ondan.

Gördüyse ne mi olur?

Mavilik o mavilikti!

Teodoranın gözleri XVI ıncı asır çinisinin aynı!

Gece yarısı hâmile sancılarına tutulan Teodora, çocuğa bakan, sütçünün parasını ödeyen bu sessiz ve sakallı koca adamı zararsız telâkki ediyordu; bir müddet sonra evlendiler. Her şey masallarda olduğu gibi devam edemez ya, doğan çocuk öldü.

Evin kapıcısı 2 numaranın 3 numara ile evlenmesini hoş görmüştü, erkekleri ngidip gelmesine artık 4 numara bile (binbaşı mütekaidi) bir şey diyemezdi.

Kaba kulaktan zâhir, çocuk bir aylıkken ölmüştü, işte bu vak'a üzerine Teodoranın patrikhane nezdinde kapıcılık eden kardeşi, Nefes efendi ile ciddî bir ihtilâfa düştü.

Patrikhaneden koşa koşa gelen Kirios Nikiforos çocuğun Rum mezarlığında gömülmesini caiz buluyordu.

Hattâ o sabah Nikiforos «Funus» müessesinden haçlı bir çelenk satın almış.

Babası kim olursa olsun, Nefes efendi, karısının çocuğunu [illegible] telâkki ederek müslüman mezarlığına naklini istemişti.

Nefes efendinin itirazını dindar olduğuna hamletmeyin, sadece hristiyan mezarlığında rastlanan süslü tüccar dullarına tahammülü yoktu.

Cereyan eden hararetli münakaşaya binbaşı mütekaidi, kapıcı, üst katın kadın ahçısı 6 numaranın hizmetçisi ve eskicilikle geçinen bir Musevî iştirâk etmişti.

Nihayet keman kılıfından ufak olan sarı çam tabudu mecliste bulunan Aslan usta kayıp, lâzım olan evrakla camiye uğradıktan sonra gömmeğe götürdü.

Tabudun arkasında münakaşa devam ediyordu.

Kalabalıklaşan cemaatin fikirleri muhtelifti.

Kirios Nikiforos, Bizans tarihinden misallerle noktainazarını takviye ederken, Nefes efendi vaziyeti kanunî cepheden tahlil ediyordu.

Laf lafı açar; Teodori Paşanın Büyük Harpten evvel sattığı bir arsadan tutun da İngiliz sefirinin bir zamanlar börekte eşsiz ahçısına kadar bir sürü tatlı bahisler açılmıştı.

Kirios Nikiforosun çelengi Aslan ustanın oğlu teslim edildi, sivri burunlu ve çilli olan ustanın mahdumu, Nikiforosun çelengini boynuna geçirmiş, herkesle beraber yürümüştü, mezarlık dönüşü hâlâ çelenk boynunda duruyordu.

Abidin DİNO

NE OLDU!

(Başı 3 de)

— Şimdilik pek az veya hiç.

— Resimlerimize bakın, hasretini çektiğimiz bir âlemin emâreleri bulunur mu?

— ....

— Nüfusumuzun ekseriyetini teşkil eden köylünün karakterini, eşyalarının, hayatının ifadesini tesbit ettik mi?

— ....

— Teşekkül halinde olan endüstrimizde çalışan işçi nasıl bir adamdır?

— ....

— Asrımıza has hangi unsurun resim ifadesini verdik?

— ....

— Yaşadığımız günlerin herhangi bir emaresi, senteze varmış şekli resimlerimizde mevcut mu?

— Hayır, değil.

Münekkitlerin «Klasisizme dönüş» nâraları fikir merhalesini yapmak üzere olan bir nesle karşı sabotaj hareketidir. Bir miktar medihten sonra «ciddiyete» dâvet ve nihayet balkabağı - sahte - realizme teşvik!

Klasisizme dönmek değil, onu yeniden kurmak, inşa etmek, zaptetmek lâzımken şevkatli deve kuşlarının kanadı altında tekrar saklambaç oyunu!

Münekkitler balkabağı - sahte - realizme müptelâ olanları tebrik etti; her şey oldu bitti.

Halbuki ne bir şey oldu ne bir şey bitti. Daha doğrusu mesele başlamadan biter gibi oldu.

Şekil yeniliğine az çok hâkim san'atkârlar bize ne istediklerini, kendilerine has dünya zaviyelerini kabul ettirmeden, tıpkı bir nesil evvelkiler gibi (veya biraz daha serbest).

1 — Güzel câmiler.

2 — Güzel meyvalar.

3 — Güzel sokaklar, sırtlar, bayırlar ve deniz.

4 — Fazla güzel üryan kızlar, çizdiler.

Yaşadığımız zaman, meziyet ve kusurları ile resimlerimizde nâmevcut!

Neden!

Bizlere ne oldu!

— Bize rehâvet çöktü. Halbuki;

1 — Türk resmi sırf şekilde değil, içte, kafada, senteze doğru bir hamle yapmak mecburiyetindedir.

2 — Türk resmi bugünü reçeteci bir «sahte klasisizm» in esaretinde değil, zamanın dramına müdrik bir ifade için de tahlil edecektir.

3 — Türk resmi için klasisizm merhalesine götüren yol realizm yoludur.

4 — Türk san'ati kime hitab ettiğini ve edeceğini düşünmelidir.

5 — Türk resim san'ati, dünya tarihinde tezatların görülmemiş bir şiddet kesbettiği anda ilerisini gören bir büyük «şâhit» olacaktır.

Aramızda bu şartlara uymak gayretinde olmıyan san'atkârlar bence sadece; «San'at kaçağı», addedilmeli.

Evet, zümreci bir burjua klasisizmden öteye; halkçı bir klasisizme varacak san'at kuvvetlerimiz vardır, her şeyden evvel istikametimizi tayin edelim.

İşte yeni resim san'atınızın bilânçosu.

Abidin DİNO